

Datina

ANUL IV.

NR. 9-10

G. Simionescu
Severinul în țară:
La hanul lui Volintir.

„Datina“

DATINA

ARTISTICĂ — LITERARĂ — SOCIALĂ

Director: M. Gușiță.

An. IV. Nr. 9—10.

Noembrie
Decembrie 1926.

SUMĂRUL:

Rânduri pentru Romantism	<i>Const. D. Ionescu</i>
Crâmpoe Câmpești — versuri.	<i>Em. Giurgiucă</i>
Criza nuvelei și traducerea: Fausto Martini: Vestmântul mamei	<i>I. Celiță</i>
Glas — poezie	<i>Em. Giurgiucă</i>
Din războiul României: Schimbul	<i>M. Fontaine</i>
Greerele și Furnica — Fabulă dramatică	<i>Al. Lascarov-Moldovanu</i>
Frânturi de gând — In jurul reformei învățământ.	<i>I. Celiță</i>
Poemă din Al-Blok	<i>Al. Iacobescu</i>
Cronica Filozofică	<i>Al. Dima</i>
Schițe deseriuri	<i>G. Simionescu</i>

Mișcarea culturală:

Insemnări:

Considerațiuni asupra stilului violent
Viădescu: Bulgarii, N. I. Herescu: Cartea cu lumini
Ernst, Meumann: Sistemul esteticii. Scrisori din București
Lămuriri pentru Flamura. Rev. generală a învățământului
Două schițe românești in Italienește
Un gând pentru Români din Jugoslavia
„Clopotul“ Ahasverilor umanitariști din Strehaiia
Din mișcarea culturală Severineană

Orice reproducere este oprită

Lei 25.

ABONAMENTE:

pe 1927

Lei 200 . . . pe an.

Instituții și autorități: Lei 300

Rânduri pentru Romantism

În 1927 se împlinesc 100 de ani dela apariția manifestului Școalei romantice, e vorba de teoria dramei pe care V. Hugo o sintetizează în prefața piesei sale „Cromwell”. Fenomenul nu ne interesează în complexul evoluției literaturii franceze, ci în raportarea lui la noi. În planurile suprapuse ale culturii românești din secolul XIX, care pune începuturile occidentalizării și chemării noastre la viață, mișcarea această cotată pentru Franța ca o răzvrătire împotriva clasicismului, pentru noi apare în perspectiva unui descălecat de idei și forme artistice menite să facă educația unei întregi colectivități și să germineze posibilitățile de viață spirituală ce dormiau ca pânzele de apă subterană în adâncurile etnosului românesc.

Cu aceste reflexii ne apropiem de data sărbătoririi unui centenar dela afirmarea canoanelor romantice. Ne oprim în fața școalei literare cu rădăcini în mișcarea ideologică a veacului XIX spre a-i evoca pătrunderea în intelectualitatea românească.

Dacă fatalitatea istorică este inexorabilă — și deci și repercusiunile noii îndrumări era firesc să ne cuprindă în mersul ei de extindere — nu e mai puțin adevărat că, ideile pe cari le aduce nu ne sunt indiferente. Nu putem să avem tranșanta atitudine profetică a unora din pontifii sociologiei actuale cari cred, b. o., că noile curente : simbolismul ori expresionismul vor fi, mai târziu, conside-

rate ca un aport de aceeași însemnătate cu romantismul. Conținutul programei dela temelie a celei mai importante producții a secolului XIX este cel mai firesc concurs pe care îl putea aduce poporului românesc în formație noua reformă apuseană. Nivelările — când sunt anticipate — riscă să cadă alături de adevăr. Dacă în locul romantismului ar fi fost simbolismul, efectele n'ar fi fost aceleași. Numai această fatalitate istorică este o coincidență fericită pentru înmugurirea culturii noastre.

Poate, pentru Italia, d. ex., ar fi fost — deși nu e cazul — mai indiferent ca procesul de formație al Renașterii sale naționale să fie pregătit de altă cugetare decât aceea a romantismului; pentru noi însă, par'că un calcul natural al circumstanțelor istorice a hotărît să ne înjghebăm Statul și cultura supt auspiciile acestei școale.

Factorul nou care trebuia să lucreze asupra noastră aducea *loc-mai elementele de fecundație necesare situației*.

Desigur ritmul istoric este o realitate de fapt care se cuvine a fi luată cu capriciile sale și noi nu-i putem scruta decât efectele, rezultanta pârghiilor ce au produs lucrul evenimentelor sociale și literare; dar, ne este îngăduit, după ce s'au consumat, să facem și comparații ipotetice pentru a ne convinge ce s'ar fi întâmplat și în alt caz când ar fi acționat alți agenți anteriori decât cei existenți. În chipul acesta vom constata că valul istoriei ne-a oferit cele mai nimerite condiții de dezvoltare culturală.

O presupunere. Să ne închipuim că primele noastre înfloriri s'ar fi petrecut cu două secole mai din vreme și deci am fi intrat în sferele de înrâurie ale clasicismului; esteticismul pur al literaturii Regelui Soare nu ar fi fost teren propriu pentru noi. Nu am fi putut debuta în sânul civilizației lumii alături de popoare mult înaintate, prin îngăimeli literare lipsite de reazimul unui substrat social. Literatura care s'ar fi născut ar fi mers cu pași de melc, fiindcă n'ar fi avut o clasă sprijinitoare și ar fi fost o manifestare sporadică, izolată, un apanaj al puținilor boeri; o producție asemănătoare istoriografiei veacului XVII. Romantismul însă activa când mișcarea politică înfăptuia o burghezie înțelegătoare și pe de-asupra aducea chiar ideile de cari avea nevoie clasa mijlocie pentru a deslănțui forțele de originalitate ale poporului românesc.

Romantismul pentru noi nu e reacțiunea violentă—ca și revoluția—împotriva clasicismului, pentru că acesta nici nu exista; pentru noi el este o posibilitate de construcție inițială încărcată de materialul cel mai potrivit. Pentru noi este trezirea conștiinței naționale și

innălțarea virtuților strămoșești. El este atmosfera în care încolțește ideologia cărmuitoare ce va trezi energia specificității noastre etnice. Prin ideile pe care le răspândește, numai el putea crea *tradiționalismul*, axa cea mai justă a manifestării vitalității noastre.

De pe trecutul vaporos romantismul a venit să dea la o parte tencuiala care acoperia icoana de aur bizantin a vitejiei noastre, să o poarte luminoasă prin fața umilinței contemporane; cu aceasta a omorât pasivitatea, resemnarea și a trezit încrederea. În amortirea nemerniciei prezentului de subjugare streină au început să defileze umbrele glorioase ale eroismului străbun și sufletele tresăreau la o altă viață.

Paralel milita și al doilea element: creștinismul. În Franța era doar o reacțiune împotriva ireligiozității enciclopediștilor; la noi a fost mai mult intrarea în linia de veacuri a idealurilor românești. Renașteau temele esențiale pentru cari cronicarii au luat până în mână: *Dumnezeu și Patria*. Astfel, punând literatura în funcțiunea naționalismului, romantismul venia la noi nu ca o noutate absolută, ci ca un factor de reintegrare, de consolidare pe bazele trecutului și ca un promotor de energie în acest sens pentru viitor.

Cadrul ruinelor în peisaj cu lumină de lună putea să fie o cerință de noutate pentru lumea Occidentului suprasaturată de clasicism, pentru noi ignoranți ai estetismului exclusivist, era înfiorarea apatiei prin nervul de viață care ne lega cu veacurile din urmă. Ceeace acolo era necesitate de inovație formal artistică a devenit, prin adaptarea la condițiile proprii româneștii, o utilitate culturală. De aceasta, mai mult de cât de arta în sine, se simția neapărată trebuință în perioada Renașterii. S'a început prin adoptarea modei, cu gestul imitației, spre a se acimatiza numai ceea ce a convenit.

Poetica romantismului schimba criteriile. Conținutul nu era privit cu indiferență. A fost înlăturat categoric tot aparatul pompos care disprețuia fondul și avea privirea ațintită numai asupra formei. Se înfrăția idealul cu realitatea istorică, fură alungate toate imitațiile clasiciste, îndrumând inspirația către graiul firesc al popoarelor și spre cântecul popular. E o achiziție absolut romantică și la noi, a desgropat - mai mult ca în locurile de obârșie - comorile nebănuite ale duhului național. A pus slogul de hotărnicire între posesiunea care ne aparținea numai nouă și între bunurile cari sunt și ale altora. A zidit movilița indicatoare a curelei noastre de moșie de pe care puteam să ne afirmăm individualitatea între celelalte seminții ale lumii și să ne recoltăm exponenții vieții spirituale.

Literatura inaugura bătăliile cu arme de idei sociale, insinuate abil în structura operelor literare și propovăduia inspirat gândurile de libertate, de dărâmare a autocratismului. În Principate procedeul se răstălmăcește potrivit necesităților : se ia poziție defensivă sau se execută atacul în contra dușmanilor din afară cari ne înăbușiau. Cine poate tăgădui că fără elaborarea romantismului scriitorii își puteau ascuți condeele de luptă pentru libertatea neamului întreg ?

Pornit de pe malurile Rinului și distilat în gândire franceză, romantismul importat era transformat, adaptat, identificat cu formula imperativelor noastre sociale și naționale. Nici nu a fost etichetat ; disimulat par'că, era confundat cu *românismul*.

Mișcările naționale cu explozia în 1848 și formele evoluției ulterioare, *progresul* dela alcătuirea Statului Român și până în zilele noastre, își cultivă fermenții în literatura secolului, de nuanță aproape cu desăvârșire romantică. Prin ea s'au ridicat diriguitorii masselor, idealisții emancipării de supt tutela streinismului și pionii organizatori ai forței românești. Din programul care circula cu vigoarea actualității s'au disociat elementele capabile de a fi aplicate și adaptate la problemele noastre, creindu-se o ideologie a nevoilor românești. Astfel romantismul nu ne apare numai ca o doctrină artistică ; el este o bogată impletitură de fire cari urzesc începuturile apariției noastre în rândurile umanității Europei constructive.

Numai „patosul mișcării“, „setea aproape fiziologică de acțiune a epocii“—pe care așa de frumos o scoate în evidență d. L. Blaga, în eseurile—sale a putut să sufle ca un uragan de energie peste înmărmurirea noastră în ticăloșie. Doar dinamismul romantismului era indicat să s'gudue cu atâta violență concepții înrădăcinate de lung amar de vreme, să le nimicească și să ridice altele în locul lor.

Lui îi datorăm pleiada vitejească : Heliade-Rădulescu, Cârlova, Bălcescu, Russo, Negruzzi, Kogălniceanu, Alcsandri și Eminescu. Exaltarea misticismului național al lui Lamennais inspiră psalmii avântați din „Cântarea României“ pe care i-au murmurat generații după generații ; romantismul înfrigurat ca un arheolog artist este geniul care duce pe Bălcescu în zăările eroice ale trecutului, să culeagă de pe câmpurile biruinței lui Mihai - Vodă - Viteazul epopeea noastră istorică, ce avea să trezească sufletele adormite și să crească vlăstarele viitorului. Indemnuri romantice au purtat pașii lui Alecsandri spre crângurile poeziei populare, de unde a adunat „Mărgăritărele“, a ascultat „Doinele“ și „Legendele“. „Exemplul lui Mèrimèe il determină

pe Negruzzi să șteargă „colbul de pe cronice bătrâne“, să zugrăvească fresca dramatică și voivodală e celei de a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanu. Impulsii romantice culese din Germania naționalismului și Franța libertății au sădit principiile politice și literare în personalitatea lui Kogălniceanu. Iar „Doina“ lui Eminescu este culminarea unei serii de înrâuriri, cari ating formularea cea mai perfectă. Din naționalismul exprimat lapidar, plastic, în versul lui Eminescu vor răsări doctrinele politice și literare ale destinelor neamului.

Pentru aceste considerații am crezut că dela comemorarea romantismului nu trebuie să lipsească rândurile noastre înțelegătoare și evocatoare.

Const. D. Ionescu.

.....

Crâmppee câmpenești.

*Iși joacă lanul spuma'n râuri calde
Și-o varsă peste jarină s'o scaldă,
Din lan spre soare macii 'ntind ulcioare
Și'n tot ulciorul arde un strop de soare.*

*Cărarea dela strungă tae'n grâu
Și cum coboară printre holțe'n sat,
Nu știi argint sau lapte s'a vărsat
De curge ca o vână de pârâu.*

*Pe-acolo trec desculțele fecioare,
Ducând în ochi din câmpuri râs de soare.
In păr și'n sân miros de iasomii
Și câmpul tot în brâu strâns pe ii.*

*Pe cerul supt de iniște un graur
Și-alunecă aripa grea de aur
Și cade'n apa cerului din iniști.*

*Pe câmp coboară amiaza grea de liniști,
Prăvale un om și-o coasă 'n umbra tușii
Și-ascultă cum roiesc în coșniși stupii...*

*Cu ochii peste farini de străpungi
O ciurdă vezi lărându-se greoaie
Și auzi cum curge laptele la strungi...*

Emil Giurgiuca,

Criza nuvelei și traducерile.

Vremea noastră înregistrează o criză nuvelistică, bine înțeles vorbim de calitate. Înainte de această perioadă a fost înflorirea epicii de proporții reduse care a produs distinși creatori. Pe atunci—in abundența nuvelei—doriām romanul. Se pare că prezentul e pe cale să-l zămislească. Aproape toți scriitorii fruntași sunt preocupați de probleme cărora intenționează să le urzească în țesătura complexă și întinsă a epopeii moderne. În unda aceasta a actualității sunt prinși și creatorii mai mici. Fiindcă forțele sunt absorbite în acea direcție, producția povestirii, nuvelei, este în deficit.

De aceea revistele —chiar cele mai de seamă— nu pot face față rubricii respective de literatură decât publicând fragmente de romane. E numai o achitare onorabilă, nu însă și atingerea scopului în sine.

Fiștește că de această lipsă suferim și noi. Când nu avem literatură aleasă, ca să slujim interesele cititorilor, publicăm traduceri din scriitorii streini valoroși. Nu suntem cei dintâi și nici cei din urmă.

Alegem, de preferință, din literaturile inaccesibile publicului românesc, din cauza necunoașterii limbii. Lăsăm în deosebi la o parte literatura franceză a cărei limbă fiind atât de răspândită la noi, pune la îndemână doritorilor tot ce se scrie acolo. Cartea italiană, b. o., e rară, și chiar dacă există, nu poate fi folosită, pentru că limba în care este scrisă e siăpănită de foarte puțini. Acest fapt, de a descoperi comori de frumusețe, ne-a determinat să alergăm—atunci când nevoia o cere— la literaturile streine, socotind că prin aceasta, procurăm cititorului clipe de aleasă desfătare sultească; iar scriitorilor modele superioare de schițe literare, cu bogată analiză psihologică.

Din literatura Italiană:

Fausto Maria Martini

Este un poet contimporan de o rară subtilitate. Lirismul delicat copleșește opera sa epică, care prin definiție ar trebui să conțină mai multă obiectivitate. Revărsarea de lirism în schițe și nuvele e foarte frecventă în literatura românească (M. Sadoveanu, Brătescu-Voinesti, etc.); nouă este tocmai tehnica lui F. M. Martini. Interesantă de asemenea este și amplexarea analizei psihologice. Toate aceste însușiri fac ca „*L'abito di mamma*” să fie o puternică creațiune.

Contribuția noastră intru cunoașterea scriitorului modern italian, F. M. Martini, nu e cu totul unică. Primele tâlmăcirii au fost făcute de revista „Roma” (an. VI, Nr. 10). Schița aceasta n'a fost tradusă și ni se pare că dând-o în românește, întregim năzuința „Romei”.

Pentru definirea autorului, scoatem din articolul semnat L. M. Personè (în trad. d-lui A. M.) rândurile următoare cari conțin o concentrată caracterizare :

„Misticism și sete de infinit, nostalgie a copilăriei, silă în fața cotidianului și a banalului, exasperare senzuală de cucerire în afara oricărei margini, în chip material reală și omenească, strângere de inimă în tața lucrurilor mici și limitate: iată motivele, ori mai degrabă formele și desvoltările, imperecherea elementelor dominante în lumea intim—spirituală a lui Martini, în chip ritmic și liric interpretate și exprimate”.

Este, prin urmare un exponent al sufletului modern, fără să conțină totuși nimic din exagerările la cari au ajuns alții; e nou fără aberații, lucru rar în vremurile de față. De aceea poate să constituie un îndreptar în haosul aiurelilor cari se ascund în dosul formulei presumpțioase de „noutate și progres”.

Vestmântul Mamei

Din Italienește

Fausto M. Martini

O! mamă care nu mai trăești, astăzi vreau să șterg o aminlire rămasă dela tine. O știu, e o iluzie deșartă, fiindcă vorbele slujesc să afâțe aminlirile, pe câtă vreme pentru a le șterge e necesar să așezăm între noi și ele în fie care zi un strop mai mult de tăcere. Dar simt din altă parte, de pe pragul acestei desnădăjduite, iluzii, simt că dacă-mi repet mie însumi și umbrei tale umila întâmplare de atunci, deodată o rețrăesc cu o mahnire atât de desnădăjduită că aminlirea însăși e aproape nimicilă, arsă de noua mea suferință de acum.

Pentru orice om vârstnic (acum, mamă, îmbătrânesc!) evocarea unei clipe d'n propria-i copilărie este totdeauna o neașteptată desfășurare a unei flamure de azur dinaintea ochilor; dar duișia turburătoare a acestei amintiri copilărești, în care tu dăinuești vie. cu spasmul tău mut, seamănă, față de alte amintiri cu unul din acele azururi așa de severe și intense că sunt aproape arse și descompuse de propria lor intensitate. Și eu am astăzi trebuință de a mă arde la focul acelei amintiri triste. O clipă încă sufletul meu obosit să se mistuie din nou în acea vâpae de dragoste, de durere, de remușcare; și va fi cași când eu însumi, mamă, te-aș investmânta cu haina ta a cărei modă și culoare nu mi-o mai pot închipui, să mă

aplec către tine, rășărită din noianul nimicului, pentru a-ți săruta o cută, chiar acolo, pe acea inimă pe care într'o dimineață ai celor 12 ani ai săi îndepărtați, gestul crud al fiului o făcuse să sângereze...

Culoarea hainei tale, mamă! Nu pot s'o spun acum, cum poate n'aș fi putut s'o spun atunci. Atunci, poate nici n'o văzusem de loc: nu se vede aerul pe care-l respiri!

Erai învestimântată în culoarea casei noastre, în culoarea mobilelor, în culoarea păreșilor. Era de deajuns să privești acea haină, mamă spre a înțelege că vieața ta era înjghebată numai din treburile casei. O ștersătură de cârpă pe geamurile camerei mele unde se vedeau încă semnele trase de degetele mele pe abureala umedă de răsuflare, o trecere repede cu ferul peste pantalonii talei, ștergerea din nou a prafului de pe colțurile scrinului (pe care Maria nu-l vede?) ...și orice treabă când tu alcătuiai armonia de nespus a tuturor lucrurilor, scaunelor, a mesei, a paturilor, a dulapului, acea armonie pentru care mama e ca bunul Dumnezeu al casei, orice treabă revărsă din sine un oarecare reflex asupra hainei tale; și culoarea ori cărei camere prin care trecusei, aceia verde din odaia Margaretei, cea galbenă decolorată din camera talei, te înfășura par'că într'o misterioasă lumină, până când apoi și lumini și culori și reflexe și vântul și pulberea ridicată totul se topia prodigios în acea culoare a vestimântului tău pe care nu-l pot defini, dar pentru care, mamă, el e astăzi în amintirea mea, ca uniforma tuturor mamelor din lume....

„*Rosa*“ : trandafirul, *rosae* : trandafirului...“ Și mă văd încă fugind jos între Sappia și Venturini; aruncându-mă pe scările gimnaziului, sărindu-le două câte două cu o ușurință miraculoasă care provenia din bucuria năvalnică a libertății, pe când cei doi tovarăși cari scoboară alături cu cărțile supt braț bolborosesc și ei declinarea substantivului gândindu-se și ei, par'că fiecare melicează între dinți, mânios, un trandafir decolorat, de hârtie, îmbobocit în plicliseala orei de latină.

Mă văd încă; și în fund la scara dela intrare uude sunt adunate mamele și surorile școlarilor, într'o variație mulțicilor de haine de primăvară, te văd pe tine, mamă, îmbrăcată cu haina ta de casă, de culoarea prafului, culoare închisă, culoarea umilei tale vieți, culoarea n'nicului....

Așa te șterge haina aceea a ta, mamă, că dacă privirea-ți ta neliniștită nu m'ar fi chemat, nu m'ar fi prins ca în mreje, de îndată ce am ajuns în vârful primei scări, poate nu te-aș fi văzut de loc.

Dar alături de tine, mamă, e o vatră fulgerătoare de aur. Tu n'ai observat-o, e adevărat că par'că te ascusesei în umbra acelei străluciri vii, dar eu am recunoscut îndată de sus pe tânăra mamă a lui Sappia. O am în ochi, culoarea aceluia păr, de când am văzut pe mama lui Sappia pentru prima dată în vorbitor, într'o joi după prânz; a rămas cum stăruiește reflexul în ochii pe care i-ai ținut prea mult la soare, ce cu atât mai mult ne devastează cu lumina sa cu cât încercăm să o îndepărtăm apăsând pe pleoapele închise. De atunci, mamă, de luni de zile, o port în mine acea lumină orbitoare și nu se stinge nici chiar în somn și îmi mistue în jarul său nopțile mele dela 12 ani. Vezi, noaptea, dacă văpaia aceea fulgeră în umbră, mă trezesc tresărind și parcă e chiar dimineață, târziu, și mama, intrând în odaie, ar fi dat în lături ferestrele și un fluviu de soare curge pe lângă patul meu.... Toluși e noaptea adâncă încă și ce spaimă rece mă înghiață dacă mâna mea deoiață caută lângă mine în pat o formă misterioasă născută poate din umbră sau poate trezită din căldura trupului meu frământat în somn de frigurile unei pubertăți neliniștite! Acea formă misterioasă e aici, femeea pe care n'o cunosc, tânăra femeie care stăpâna în pălcul de mame, în așteptare în fundul intrării și le întrecea pe toate prin strălucirea ei. Pentru ea, pentru că am văzut-o pe ea am șovăit la jumătatea scării; pentru ea m'am oprit din fugă și am îngălbenit poate....

E o clipă, șovăirea unei clipe; dar nu-ți scapă. Din colțișorul intrării, unde te-ai ghemuit, tu deschizi ochii tăi mari cari mă înșfăcaseră cu privirile lor puțin mai înainte; și oprindu-ți privirea ici și colo asupra colegilor, tu parcă îl întrebi pe fiecare de ce fiul tău și-o fi întrerupt vertiginosă coborîre pe scări și s'o fi oprit sus. Nu e aceasta ora de eșire?

Dar mi se înfălișează amintirea tristă, amintirea vinei mele celei mai grave, de copil. Tu mă privești o clipă, năucită și eu de sus făcând semn cu mâna te poftesc să te urci. Iată că alergi printre mamele și surorile colegilor, iată-te aproape de mine, la jumătatea scării și mă întrebi mai întâi cu ochii, pe urmă cu glasul, cu o voce slabă:

— Cum? Nu s'a sfârșit școala? Nu mergem acasă!

Și-mi întinzi gura pentru obișnuita sărutare a întâlnirii noastre... Dar eu (ce chinuitor e să-mi amintesc astăzi când nu mai ești mamă!) am curajul să-mi îndepărtez gura mea de a ta întinsă să mă sărute.

Un moment văd numele meu desemnându-se pe buzele tale albite

dar un moment de abia și s'a spulberat, fiindcă tu nu îndrăznești nici chiar să-l pronunți, numele meu, ca și când numele meu pronunțat de tine n'ar fi trebuit să-l aud de loc, așa am plecat departe de mama mea refuzându-i o sărutare! Mă privești în tăcere, îngrozită. Eu nu mai înleg ce să fac; și totuși trebuie să fac ceva pentru a desface acest nod de sânge înghețat care mi s'a strâns în gâtlee: altfel nu mai pot respira... Mă aplec pe umărul tău (ești cu mult mai scundă decât mine, biata mea bătrânică!) și-ți murmur la ureche:

— Mamă, directorul vrea ca mai înainte de a pleca să trec pe la cancelaria sa. Așteaptă-mă jos la poartă. Intră în odaia portarului. Mă cobor îndată, mamă.

Nici n'am sfârșit de a îngâna desolantele pretexte la urechea ta și repede pornesc pe coridorul care duce la scară și în fundul căruia e cabinetul directorului. Dar n'am fugit atât de repede încât să nu văd un val de durere că-ți inundă fața și că aproape îți slinge privirea, și să nu simt în fundul sălei de intrare cum răsună sărularile lui Sappia pe obrajii mamei sale.

Tu ai înțeles, mamă; ai înțeles că directorul nu m'a chemat și știi prea bine că în loc de a mă duce să bat la ușa aceia din fund, m'am oprit la jumătatea coridorului, m'am ascuns în dosul unei perdele așteptând să treacă puțin timp pentru a da aparență de adevăr minciunii mele....

Dar ce spasm, mamă, în această așteptare! Te văd, pe când scobori scările în liniște, îndreptându-te în spre odaia paznicului; te văd cu cugetul meu îngrozit. Pari dintr'odată îmbătrânită, dibu-ești aproape la fiecare treaptă și par'că umerii tăi — deși azi s'au aplecat de tot și pentru totdeauna — nu izbutesc să o cuprindă, să înăbușe, durerea infinită a unei mame care a rămas cu o bială sărulare pierdută pe gura întinsă către fiul său: să o înăbușe ca să nu se reverse, acea teribilă durere mută.

Acea grozavă durere mută îți soarbe sângele, pe când m'aștepți în odăița paznicului, încât la sosirea mea te găsesc albită ca o imagine de ceară.

Te-ai aciuat între pervazul ușii și un dulap: ca o statuă în firida sa. Statua durerii materne! Dar gândul meu e aiurea, este încă rălăcit și în loc de a mă arunca de gâtul tău, mă bucur în mine însumi pentru că aud pe caldarâmul stradei tropotul unui cal care se desprinde lămurit, ca depe un fond de tăcere, din sgomotul surd și egal al cauciucului roților. E trăsura lui Sappia. Colegul meu și tânăra

lui mamă sunt acum departe și ea nu mai poate observa că sunt fiul acelei sărmâne femei care a stat atâta vreme lângă ea, jos la intrare: îmbrăcată cu haina cea mai umilă pe care poate s'o îmbrace o femeie, aproape demodată, de culoarea pulberii, de culoarea treburilor casei, de culoarea nimicului.

M'am rușinat de tine, mamă, și de haina ta prea modestă și de aceea am fugit de gura ta când m'ar fi putut vedea cineva.

Dar amintrea nu mă lasă nepedepsit amar de acea cruzime, pentru că toldeauna, de îndată ce rămân singur cu mine însumi, se întorc să se deschidă sub ochii mei buzele tale albite cari nu mai știu să poarte povara bieteii lor sărutări pierdute.

Și nu e altă durere mai aspră pentru inima acestui fiu al tău care îmbătrânește, acum când gura ta nu mai este printre acele ce dau sărutări și grăesc pe pământul celor vii.

In românește de :

I. CETINĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GLAS.

Noduros ca mlada de gorun,
M'am născut cu primăvara 'n câmpuri,
Infrăjit cu cele patru vânturi,
Legănat în leagăn de alun.

Și tăind în țelini plugul 'ntâiu
M'a legat de brazdă 'n zori cu rouă,
Rugi de ciocârlii s'aud cum plouă,
Soarele să mă sărute 'ntâiu.

Oțelit în arșițe și ploae,
Am crescut când holdele-mi creșteau,
Noi puteri în braț dacă-mi mijeau,
Plugul mai afund prindea să tae.

...Cheamă boii 'n coarneau de plumb
Gându-mi câte odată dus în zare...
In zorile când văd întâia floare,
Cântă 'n mine lanuri de porumb...

...Simt sub tălpi svâcnind isvoare proaspete...
De mă întâmpină cu plesne vântul,
Sorb miresme calde ca pământul
Și 'n răstâmp cer zării întâiul oaspete...

Mă împrăștiu cu sămânța în țărână
Și renasc când holda-și scoate colții,
Limpede-s cum e seninul bolții
Și mi-e versul murmur de fântână...

...Vara 'n lanuri de mă fură cântul somnului,
Ape reci beau din caucul mâinii.
Și mă închin prin flori la spicul pâinii,
Că în bobul grâului văd fața Domnului..

...Seara când m'adun acas'aud,
Seva cnm își gălgăe gorunii
Dar de curge peste mine apa lunii,
Nu mai știu ce văd și ce aud...

Emil Giurgiuță

G. Simionescu :
Severinul în Iarnă
Țârgul

„Dalina”

*Din războiul României:***Schimbul**

Din franțuzește

În sfârșit, ordinul așteptat a sosit. Vom înlocui, la dreapta Mărășeștilor, unul din regimentele ce-au suferit marea lovitură dela începutul lunii.

În timpul zilei trebuie să ne recunoaștem terenul, căci seara vom ocupa prima linie. La amiazi, sub arborii pădurii, unde bivuacul nostru își răsfiră corturile cenușii și verzuu, sosește ștafeta trimisă de la Brigadă și descălecând de pe căluțul murg scaldat în sudoare, ne înmânează plicul care ne trimite să ne punem în legătură, în această după amiază, cu predecesorii noștri, în sectorul sortit să-l apărăm.

Mâncăm repede și eu plec cu colonelul la Rateșu-lui-Haret, un mic cătun situat la un important răscrucci de drumuri, nu departe de Mărășești.

Nu știu dacă e prea înțelept să ne aventurăm, călare, în lumina zilei, până acolo; au uitat să ne dea deslușiri în privința asta. Puțin ne pasă, înainte cu Dumnezeu! Urmăm o cărare ce șerpuiește printre țărinile nisipoase și pâlcurile de copaci albite de stratul gros de praf pe care l-au ridicat convoiurile din zilele trecute. Deodată, după cotul unui astfel de tufar, ne găsim în fața unei câmpii întinse și descoperită, pe care o privesc coșurile înalte, cărămizii, ale „Parchetăriei” din Mărășești în vârful căroră Nemții au cocoțat un punct de observație. Un crâmpeiu de vreme de galop, și străbătem spațiul acesta descoperit pierzându-ne printre livezile cătunului.

Căldura fără indoială, a adormit straja dușmană, sus, pe culmea de cărămizi, și noi mergem acum neturburați.

O râpă strâmtă adâncă de 7 sau 8 metri, deasupra căreia crengele stejarilor bătrâni îmbină o boltă nepătrunsă de razele soarelui și de privirile avioanelor vrăjmașe, alcătuește o minunată ascunzătoare. În maluri sunt săpate numeroase scobituri în cari se află un Stat Major de Brigadă și o parte dintr'un grup de artilerie. Tunurile germane pot să bată cât poftesc asupra adăposturilor din adâncime în ogașul acesta strâmt; suntem în siguranță. Aci descălecăm și urmăm agentul de legătură care ne conduce la P. C. al regimentului pe care îl vom schimba. După sfatul călăuzei mergem depărtați cu 30

m. unul de altul ; căci dacă pe muchia dealului pe care trebuie să-trecem, artileristul dușman nu trage totdeauna asupra celor risipiți apoi el, fără dor și poate, obișnuște să salute cu câteva obuze pe nesocotiții cari înaintează în grup.

După harta noastră, la cota 103 unde trebuie să ajungem, era indicată o pădure și tocmai acolo, colonelul pe care îl înlocuim, a avut în toiul luptei strania imprudență de a-și instala postul său în așa fel că nici nu poți să intri sau să ieși fără a fi zărit. Rușii însă cari au petrecut iarna în acest sector au tăiat toți arborii, la înălțimea genunchilor, — de altfel pentru a nu se obosi, aplecându-se prea mult nelăsând decât unul singur, punct de orientare foarte priincios pentru bateriile dușmane.

În pas alergător, unul după altul, trecem coama și dispărem în rețeaua de tranșee unde sunt îngrămădiți predecesorii noștri : colonelul, aghiotanți, telefonisti, agenți de legătură, etc. într'un cuvânt, tot personalul care gravitează în jurul unui comandant de regiment.

Unii, întinși pe pământ, istoviți de oboseala nopților albe, dorm greu cufundați într'un somn de plumb. Într'un colțisor, scriu supt cerul liber, secretarii ; pe o ușe așezată orizontal și care slujește drept masă, sunt numeroase hârtii. Ca să ajungem până aci, trebuie să dăm la oparte soldații cari lângă un morman eteroclit de sticle goale, de pâini, săculețe, tacâmuri, pahare de metal, curăță vasele murdare ale colonelului, ștergându-le din lipsă de apă cu miez de pâine, mai întâiu și apoi cu un otrep grozav de soios. Luăm loc la biuroul improvizat, înconjurați îndată de simpatia, pe care o deșteaptă întotdeauna în oamenii istoviți de oboseală, sosirea succesorilor așteptați și vestitorii înlocuirii. Planurile de directivă, schițele, dările de seamă, ordinele diferite cari formează dosarul sectorului ne trec repede pe supt ochi, așa de repede și însoțite de atât de multe comentarii verbale de-ale colonelului, de-ale ofițerului aghiotant, ofițerului informator, că la sfârșit nu știu ce să mai alegem din avalanșa aceasta de hârțoage.

O privire aruncată asupra poziției generale ne va fi mai folositoare. Din fericire, suntem destul de departe de dușman și nu ne temem de gloanțele sale. Ridicăm capul deasupra parapetului și observăm împrejurimile.

În fața noastră terenul scoboară în pantă dulce ; în lanurile de porumb devastate, cari îl acopăr, deosebim dungă negricioasă ; sunt elementele de tranșee, în care vom așeza batalionul de rezervă. În

vale, e o pădure dreptunghiulară lungă de 1 Km., lată de 200 m : „Răzoarele. Până acolo Nemții înaintaseră săptămâna trecută și au trebuit s'o părăsească, neîncetând nici acum de a o bombarda, cu toate că e pustie, numai pentrucă e singura ascunzătoare a sectorului nostru.

S'aud precis loviturile de tun, urmate de explozia proiectilelor : o vijelie de obuze cari iau păduricea drept țintă. „Or să-și deștepte morții cu larma asta..., îmi spune un locotenent, căci i-am îngropat acolo cu sutele“.

De cealaltă parte a pădurii, pe cenușiul țarinilor înțelenite se desemnează alte linii negricioase : sunt liniile noastre. Mai departe terenul se ridică : ca 'ntotdeauna Nemții s'au așezat pe coamă, — la 2 km. de noi.

După ce ne-am cules toate informațiile necesare, ne ascundem în tranșeu pe urmă fixăm ultimele amănunte ale schimbului ce va fi destul de greu, deoarece soldații din regimentul meu cari nu cunosc în practică decât războiul de mișcare vor lua contact astă seară pentru prima dată cu tranșeele adevărate.

Și acum e vremea să ne reîntoarcem la bivuac, spre a da cele din urmă ordine. Când sosim, corturile sunt ridicate, căruțele încărcate, caii compăniilor de mitraliere înhămați. O masă scurtă, cea din urmă masă, aci în aer, deasupra pe pământ, printre copacii pe cari mitraliera nu i-a ciuruit. Ora plecării se apropie. Șuerături și strigăte de comandă se amestecă în liniștea asfințitului. Oamenii se echipează, se formează rândurile. Toți sunt gravi și tăcuți. În minți se ivesc viziunile primei părți a campaniei : lupte în care cu arme proaste, fără artilerie, trebuia să ții piept contra zece sub ploaia grea și nesfârșită de obuze. Acum după lunile de viață tihnită, intrăm din nou în foc, în zona unde suferința și moartea dau târcoale în căutarea prăzii.

Gândurile se 'ndreaptă către Dobrogea, către Oltenia, subjugate, acolo au rămas copii și soții de care nu se știe nimic de-atâta vreme. Se vor mai revedea ? Cine știe, de vreme ce intrăm în foc ?

Gravitatea momentului apăsă pe suflete, greutatea sacului asupra corpului. Un ordin scurt, care deodată ne întărește sufletul și trupul. O șuerătură anunță plecarea : la drum deci ! Înainte, însă, de a face primul pas invocăm ajutorul lui Dumnezeu : mâna care ținea cureaua puștii schițează semnul crucii ; apoi, încet, regimentul se mișcă în umbra care se 'ntețește, în timp ce departe, stelele luminoase ale rachetelor se înalță în văzduh.

Merg, în capul coloanei, pe acelaș drum de după amiazi ; noaptea e limpede ; ne putem orienta fără vre-o greutate și ajungem cu bine la Rateș unde coloana se rupe, fiecare batalion trebuind să urmeze călăuza sa. Pe ulițele cătunului, încurcătură și dezordine : soldați, cai, căruțe, chesoane amestecate, încâlcite. Lămpile electrice de buzunar aruncă uneori fășii de lumină repede stinsă la protestările oamenilor prevăzători cari grăesc vorbele nelipsite cu ocazia oricărui schimb „Asta o să ne descopere“.

Această muștrare e urmată de o polologhie de epitete suduitoare. Toate acestea îmi sunt cunoscute ; gândurile sunt aceleași pe toate fronturile ; numai limbile se deosebesc. În acest moment, în toată Europa, dela Belfort până la Dixmunde, și dela Galați la Riga, pretutindeni, la câteva mii de metri înapoia primelor linii, aceeași forfotire de unități în deplasare, aceeași teamă, aceleași blesteme.

În sfârșit fiecare șef de batalion și-a găsit călăuza. Acum lungile șiruri invizibile ale coloanelor-monom se cațără pe muchea dealului. Prezența lor în întineric se percepe numai după zăngănitul vaselor de metal, al gamelelor rău echipate sau al baionetelor ce lovesc fierul lopeților de campanie. Iată încă o provizie de vieți omenești proaspete și tinere cari se cufundă în dubla gură uriașă căscată : a Noptii și a Răsboiului.

La P. C. al colonelului suntem așteptați cu nerăbdarea omului care se pregătește de odihnă găsind totdeauna că schimbul e întârziat și se întreabă „de ce nu mai sosește“.

De abia am ajuns și pe coasta pe care noi am urcat-o, încep să se coboare umbre sprintene și ușoare cu toată povara din spate ce le va părea atât de grea când vor face acelaș drum în suiș.

Fiecare dintre noi își caută „locul“ său în acest tranșeu întunecat, unde deabia se găesc câteva culcușuri neisprăvite, în parapet. Și îndată ce va ocupa acest colț, după principiul primului stăpânitor, și-l va revendica cu asprime în zilele ce vor urma potrivit dreptului de proprietate.

Pionerii, după indicațiile noastre, se pun imediat la lucru pentru a ne face adăposturi. Noi așteptăm întoarcerea agenților de legătură cari, unul, câte unul, vin să ne raporteze efectuarea instalației unităților noastre. Neliniștea unui întârziat ne chinuește mult timp — totdeauna se găsește câte unul din aceștia — care să sosească mai amânat. De-acum putem trimite Brigadei știrea de rigoare : „Schimbul terminat“. De azi înainte păzim sectorul și noi suntem răspun

zători de el. În prima linie, în fața noastră, fiecare dintre ai noștri e la postul său, dușmanul e liniștit, de o liniște ce-mi inspiră încredere — și neavând ce să mai fac, ies din tranșeu și mă 'ntind pe iarbă, învăluit în manta, cu sacul drept căpătâiu. Deasupra-mi, cerul limpede scânteiază sub licărirea miilor de stele.

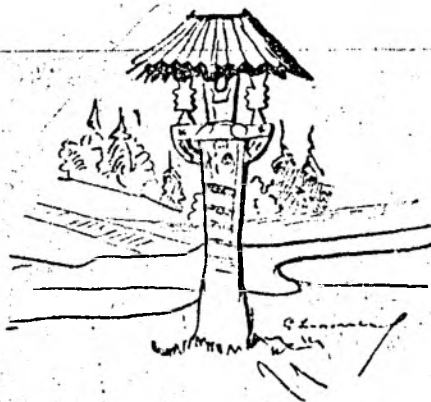
M. Fontaine

G. Simionescu :
Severinul în Iarnă.

„Datina”

Greerele și Furnica

Fabulă dramatică

Fragment

Actul II

La curtea Furnicei sosește Crainicul Averei, care aduce din lumea largă, veștile privitoare la imensele averi ale Furnicei.

Furnica e îngândurată și tristă, din pricină că, de-o bucată de vreme, simte în adâncul sufletului o pornire din ce în ce mai mare către Greere, — către Cântare....

Crainicul Averei vine cu mare alai și cu daruri nestimate....

Furnica

(cu glas moale)

Iubite Crainic, iată, bună venire-ți zic,
 Și mulțumiri ți-aducem cu toții, — mare, mic...
 Că tu, avut-ai grijă de-averea noastră toată,
 Ce'n lumea asta 'ntreagă, se află 'mprăștiată....

(Tristă)

Pe-aicea noi trăirăm, așa precum tu știi:
 Au fost și zile bune, — și altele pustii.
 Au fost și ceasuri grele și clipe de 'ncercare,
 Așa precum e'n viață: sunt nori și este soare....
 Din ceasurile negre, din nou ne-am ridicat,
 Și iar un bob de bine, în viață ne-a picat....

(Reia)

Dar tu, averea noastră, ne spune'n chip deschis,

Cum ai chivernisit-o, în hăul necuprîns?
Că-i vreme 'ndelungată de când n'ai mai venit
Și-alaiu-ți plin de slavă, la noi nu s'a oprit?!....

Crainicul Averei

(iese înainte, secondat de cei cu darurile)

E drept, mărită Doamnă, că vreme îndelungă
Alaiului fu dat, din nou aici s'ajungă....
Dar când vorbirea noastră voi toți veți auzi,
Dreptate ne veți face și'ncrezători veți fi....

(Cu patos)

Din clipa când povestea ne spune că Esop
Să strângi — și-a dat prilejul — averea-ți, strop cu strop,
Prin taina negrăită a fabulei ce știți,
Și-a greerilor lene, de cântăreți smintiți,
N'ai pregetat o clipă — Furnică înțeleaptă,
Și munca-ți, deopotrivă, fu trainică și dreaptă.
Și zi cu zi, într'una, — și fir cu fir, mereu,
Ai adunat avere, când mai ușor, când greu;
Iar sfatu-ți, de asemeni, fu pildă'n omenire,
Stărpind prin el necinstea și-a lenei grea pornire....
Că'n fiecare iarnă, pe greer ai gonit,
O și mai mare pildă, în lume-ai făptuit....

(Furnica face semne evasive și privește aiurea)

Că vezi, pe când tu, vara, cu trudă treerai
Și trândavă o clipă macar, tu nu erai,
Cu dibla subțioară, trufaș, nepăsător,
El a cântat într'una, în ciudă tuturor;
Iar iarna, pe sfârșite, când plugul îl scoteai
Și nu-ți păreau prea multe, tot ce-adunat aveai,
El hoinărind, prin sate, cu dibla a cântat
Și plin de nepăsare, mereu a tot jucat....
De-aceea se cuvîne, de-avalma, azi, cu toți,
Să-i zicem -- cum se zice : „mai joacă dacă poți...!”

Furnica

(plictisită)

Te rog lasă acestea și altele ne spune,
Prin zări mai luminoase, de poți, cu vrajă du-ne!...

Crainicul Averei

(urmează)

O nu, mărită Doamnă, ci lasă-ne a zice
 Tot ce din suflet cată, în vorbe să ne pice...,
 Că nu vrem să rămână, fără răsplată munca
 Și ne'nfierată lenea...-

Furnica

(acelaș joc)

Ascultă-ne porunca

Și treci peste acestea....

Crainicul Averei

Eu nu-s, slăvită Doamnă,

De cât un sclav al vremii, ce pe răboj insamnă
 Ce 'n lume se grăește ; nu eu, ci lumea zice
 Tot ce prin glasul nostru, s'a fost rostit aice...

(urmează)

Și-astfel prin munc 'averea-ți, ca și o vietate,
 S'a tot mărit și-ajunse, azi, o imensitate...

(cu patos)

Din albul fără pată al mărilor din nord,
 Ce-și leagănă splendoarea pe maluri de fiord,
 Și până în adâncuri, în marea 'ntunecată,
 Ce-abia de poți s'o cugeți, așa-i de depărtată ;
 Din țara 'nfluturată a Soarelui-răsare,
 Și până 'n oaza verde a veșnicei Sahare ;
 Din înghețata lume, de sus, din Labrador
 Și până 'n țara caldă, de foc, la Equator ;
 Din țara de zăpadă, în care aurora,
 Mereu își cântă slava, în fața tuturor,
 Și până în ținutul, călcat de beduini,
 În care se aude blând glas de muezini ;
 Din sud spre miază-noapte, din răsărit spre-apus,
 Oriunde omul nostru piciorul său și-a pus,
 Averea ta, Furnico, măreață se întinde,
 Și tot pământu 'n brațe, cu sete îl cuprinde...

(Se oprește)

Ocol 'acesta, Doamnă, întreg eu l'am făcut
 Și-rogu-te, mă crede, de loc nu-s prefăcut,
 Când azi, îți zic că 'n lume, slăvirea ta e mare
 Și c 'Omenirea toată, îți cântă adorare!...

(Spre pajii cu daruri)

Și dacă ne îngădui, primește-aceste daruri,
Ce sunt topite toate din ale-averei haruri...

(Poții cu daruri înaintează și le depun la picioarele Furnicei. Ea le primește aproape cu nepăsare, stă pe gânduri... Crainicul urmează :)

Sunt boabe de mărgele, culese din oceane,
Sunt pene rari și grele, de păsări din savane.

(Le arată)

Sunt lanțuri ciselate de aur și de-argint,
Sunt nestimate rare, de cuarț și hiacint,
E abanos, e fildeș, sunt scumpe pietricele,
Ce se găsesc cu trude ne'nchipuit de grele,
E aur, e platină, e diamant, — e onix,
Și-un fir greu din cenușa măreței paseri Phönix...
Sunt darurile lumii, ce se îndreaptă toate
Spre tine, o, Stăpâno, ca bine meritate...
Că tu, dealungul vremii, pe om ai învățat
S'adune, să păstreze, — și-o clipă n'ai cântat...

Furnica

(Sicși, — cu profundă tristeță)

Păcat că din acestea, lipsește ce-i mai bun :
Precum lipsește minte, sărmanului nebun....

Al. Lascarov-Moldovanu.

Frânturi de gând

Tot cu privire la Reforma Invățământului.

Cei ce trăesc în preajma Scoalei firește că sunt convinși de marile ei lip-suri. Calitatea roadelor pe cari le dă Invățământul de după război este inferioară anilor dinainte de 1916. Și atunci, s'a crezut că răul se trage din programa analitică. Concluzia s'a impus cu necesitate inexorabilă: organizarea Școalei prin rânduirea în alt chip a disciplinelor. Cauza ni se pare însă că are altă origine.

Reforma așa cum a făcut-o marele Spiru Haret a dat rezultate îmbucurătoare, fiindcă a avut instrumentul necesar: corpul didactic. În viața acestui așezământ social-național, factorii de greutate sunt lampadoforii, nu lumina în sine. Lumina este în funcțiune de puterea celor cari o transmit. Profesorul este un animator. El poate crea dintr'o scântee văpăi spirituale. Dacă va ști să sufle în spuză unde focul doarme ascuns, va trezi flăcările luminei. Și dimpotrivă: chiar dacă vatra științei va fi prea îmbelșugată și el incapabil de a o transmite, efectul este inexistent. Profesorul este într'o măsură în situația artistului dramatic. Va scoate creațiuni minunate potrivit resurselor talentului său; textul își are locul de importanță pe al doilea plan. Preferăm mai de grabă o piesă mediocră, jucată de actori de prima mână decât dramaturgie shakespeariană interpretată de elemente submediocre. Aproape exact stau lucrurile și în Invățământ: prevalează totdeauna puterea de comunicare a profesorului, iar cunoștințele sunt de însemnătate secundară. El va ști, ca dela lucruri mărunte să se ridice la probleme înalte; să transmită viață din viața sa spirituală disciplinelor reci pentru sufletele copiilor. De altminteri, Școala secundară nici nu are alt rol decât de a disciplina mintea viitorului intelectual menit să treacă la specializare. De aceea primul punct al reformei s'ar conveni să plece de sus, să se obțină prin Universități și prin alte mijloace pe care Statul le are la dispoziție cadrele distinse ce vor comanda armata aceasta a culturii neamului.

Bine înțeles că aleasa pregătire universitară a profesorului este coordonată cu problema situației materiale. Dacă prin avantajii practice nu se atrag elementele cele mai de seamă, nici realizarea primului punct nu va fi mulțumitoare. Se plănuiește reforma Invățământului și concomitent se creiază profesorului, prin legea de armonizare, o treaptă cu totul inferioară celorlalți funcționari ai Statului, cari îi sunt echivalenți în studii și aport de slujbă. E pus pe picior de egalitate cu... comandantii de sergenți și mai jos decât... șeful de cabinet. Cine va mai jindui o asemenea carieră umilă? De sigur elemente dubioase. Și cu acestea cea mai ideală programă analitică va fi tot zadarnică.

Prin urmare, înainte de reforma programei analitice, puțină oblauire a celui care va da viață programelor. Să se ridice profesorul secundar la valoarea lui reală. Să i se dea locul meritat între celelalte valori ale Statului, fiindcă el va duce la biruința întunericului, cum va putea duce când va fi inferiorizat, la înfrângere, batalioanele cărturărești ale neamului. Să nu fie coborât, fiindcă va coborî și el, în mod firesc, nivelul cultural.

După ce această problemă gravă va fi rezolvată, după ce se va obține un

corp didactic de frunte, trebuie să urmeze de sigur reforma programei, care își are defectele sale.

Punctul de plecare al căutării și îndreptării situației credem că este altul. S'a hotărât ca în liceul propriu zis axa de sinteză să fie pe viitor filosofia. Dar șubrezenia învățământului secundar nu stă în aceasta. Putem să designăm specializarea pe secții, poliglotismul, nu însă valoarea actualei axe, care este limba română. E nevoie să cerem mai mult clasicism și mai puțină matematică, să introducem, firește peste câte sunt, câteva ore în plus de filosofie, inserând în an-grenajul științific câteva discipline filozofice ca etica, estetica, dar lăsând ca axa sprijinitoare să fie tot limba română, iar toate celelalte obiecte de studiu să-i rămână, cași până acum, subordonate. Postulatul acesta se desprinde din realitățile momentului. Suntem un stat unit de curând în care românismul se prezintă disparat. Avem, în supremul grad, nevoie de unificare națională și aceasta n'o poate aduce decât religia, istoria și geografia noastră, cu specială concentrare apoi la studiul limbei române. Reforma Spîru Haret a realizat-o cu succes, pentru România veche și mică.

Privind acum partea filosoifei, vom vedea că întinderea învățământului său întâmpină piedici. Filosofia este un domeniu abstract, inaccesibil minților fragile. Pentru vârsta în drum spre maturizare, 16—19 ani, e adevărat convine parțial acest studiu; dar exclusiv ultimilor două clase ale liceului. Scoborînd însă logica sau psihologia până în clasa V, le condamnă la o învățatură superficială. Mîntea copilului la acești ani nici nu are la dispoziție toate elementele concrete spre a păși spre abstracțiuni. Cine a experimentat, predând logica și psihologia la școlile normale, s'a convins de adevărul acestei aserțiuni.

Prin urmare, chiar filosofia luată oșebit, fără a fi pusă în raport cu celelalte materii prezintă inconveniențe, cari pledează împotriva introducerii ei în largă măsură printre obiectele de învățământ ale liceului.

Dacă ne întorcem acum și îi cercetăm importanța în comparație cu limba română, atunci va eși mai în evidență locul secundar pe care filosofia trebuie să-l ocupe, laolaltă cu celelalte studii. Într'adevăr, domeniul de libertate în care vine să se întâlnească suma cunoștințelor omenești este limba română, tocmai pentru că sufletul copilului este hrănit cu realități imediate și concrete. Aici se încrucșază și trăesc ca în sânul unui empireu armonic, cunoștințele de istorie naturală cu cele de geografie; se intersectează cugetarea istorică cu cea religioasă, marile achiziții ale științelor fizico-chimice stau alături de ale tuturor celorlalte științe umanistice. Este punctul geometric al celei mai fericite sinteze. Chiar filosofia, din latura ei estetică își găsește terenul de teoretizare și aplicație cel mai prielnic, în literatură. Filosofia ca obiect pur, cu tangențe doar incidentale plutind mai ales în sfere izolate, nu are relații stringente cu realitățile în care trăește sufletul elevului. Din limba română în spre tărâmurile sale se pot face excursii de bună recoltă; ea însăși slujind drept câmp de cultivare va fi pasibilă de sterilitate prin rigiditatea problemelor pe cari le pune și prin absența concretului sentimental sau ideologic mai scăzut, așa cum îi convine minții elevului de liceu. Ori, limba și literatura română permite tocmai acest sbor redus dela emotivitatea și ideologia cultural-artistică spre stratele de idei pure, mai filozofice. Ridicând astfel filosofia în însemnătate și admitînd-o ca axă centrală, dacă nu mai esențială decât limba română, dar chiar ca dublet deplasăm spiritul elevului din făgașul său natural și-l direcționăm pe o albie artificială unde ar tînji,

Haret a fost un înțelept și reforma sa o viziune clară a necesităților de atunci. De sigur vremurile noi cer o nouă formulă, căci legiuirea sa nu mai cuprinde imperativele sociale naționale de după război.

Discuția noastră este o marginalie la atâtea purtate până acum. Părerile noastre s'au întâlnit și cu altele exprimate anterior nouă. Dacă nu mă înșel, la primul punct, suntem în vederile disinsului om de școală, d-l S. Mehedinți; iar în punctul al doilea suntem exact în acelaș loc cu d-l C. Rădulescu-Motru. D-sa, într'un interviu acordat ziarului „Politica” — deși profesor de filosofie — se arată profund înțelegător în introducerea acesteia ca bază de învățământ în liceu.

„Dar ca bază a învățământului secundar, filosofia are puțin partizani. Mai sunt contra ei, acei cari pun interesele de Stat de asupra intereselor științifice. Consolidarea națională a Statului se poate face mai bine pe baza religiei, a istoriei naționale sau a literaturii naționale decât a filosofiei. Apoi ce scop se urmărește cu filosofia? Unificarea în chip mai temeinic a diferitelor obiecte ale învățământului? Aceasta este un scop extra-pedagogic. Adevăratul pedagog urmărește să lege obiectele învățământului secundar de aptitudinile copilului, și nu de armonia cerută de unitatea științelor. Unitatea științelor este în curs de devenire, și poate nu va ajunge niciodată realitatea. Unitatea sufletului copilului este o unitate existentă. De ce să sacrificăm aceea ce există pentru aceea ce va fi să devină într'un viitor îndepărtat?..

Mi s'a spus că proiectul cel nou ar urmări prin filozofie să formeze cetățeni apși pentru lupta vieții.

Filosofia cultivă mai mult simțul critic decât simțul practic. În orice caz pentru formarea sufletului cetățenesc filosofia nu se bucură de vre un drept de monopol”.

Am citat părți din opiniile d-lui prof. C. Rădulescu-Motru, ca să întregim expunerea noastră. Interviewul e mai bogat și dacă s'ar provoca o discuție în contradictoriu cu punct de plecare de aici, cred că ar fi foarte util.

Rubrica în care scriem e o tribună liberă. Fiindcă până acum — s'au exprimat și alte vederi — poate și de aci înainte — am simțit nevoia să le arătăm și pe ale grupului nostru, care conduce revista aceasta

I. Celină

Poemă.

Din Alexandru Block.

*De câte ori ne-am plâns trudita viață,
O, buni prieteni, împreună...
De s'ar fi smuls din noi un glas să spună
Ce zile reci ne-așteaptă, cu ploaie și cu ceață!...*

*Privești în ochi-i mari, ești fericit;
Li strângi în taină mâna și zâmbești.
Și plângi amar când răul s'a ivit,
Ori dacă simți c'o mână din umbră te-a lovit,—
Copil ce ești, copil ce ești!*

*Ne stăpânește veșnic necredința;
Peirea ne pândește'n zări, departe.
Mai neagră cade noaptea, mai grea e suferința.
Vârtej de astre limpezi s'afundă'n ceruri moarte
Și veacuri după veacuri ne'nvăluie fiiința.*

*Dar, veac ne'nchipuit, mai greu ca toate,
Te vom vedea'n curând.
Ne va'nghiți păcatul și lumile, pe rând,
Se vor preface'n neguri, când zâmbete curate
S'or stânge în adâncul ce va pluti gemând
De spaimă'n zări întunecate.*

*Ai vrea să vezi în vraja primăverii...
Dar primăvara-i undă mereu înșelătoare,
Ai vrea să vezi sub ceruri căzând lumini din soare,
Dar el s'ascunde'n lumea uitării și-a tăcerii,
Și șipătul de spaimă al omului ce moare,
Va rătăci prin goluri, de nimeni auzit.
O, nu râvni la ceia ce'n'ai; fi mulțumit
Cu trudnica-ți viață,
Ca iarba răbdătoare, ce curge liniștit,
De-ai ști ce-ascunde vremea, ce chin nepotolit,
Ce zile reci ne-așteaptă, cu ploaie și cu ceață!...*

Traducere de

Al. Iacobescu.

Cronica filosofică

O schiță a stadiului actual al problemelor filosofice.

În lumina vremii de azi, problemele filosofice au luat o nouă înfățișare. În munca de continuă adâncire filosofică, mintea descopera mereu alte dimensiuni în profunzime ale Adevărului. Și dacă noile priveriști sunt câteodată fermecătoare, altădată efectul lor poate fi deprimant. În legătură cu această constatare se poate observa în istoria filosofiei un ritm cu două momente caracteristice: o excesivă încredere în puterile minții pentru descoperirea Adevărului e urmată de o naturală descurajare atunci când avântul se frânge. După efflorescența cosmologică mileniară a veacului al VI-lea, V-lea în H., după lupta magnifică a triumviratului Socrates, Platon și Aristoteles, după Descartes, au urmat vremuri de deprimantă înfrângere prin proclamarea scepticismului sub diferite forme.

Urmând același ritm, filosofia modernă după ce a descris o sublimă curbă de ascensiune începând de la Descartes s'a coborât brusc în veacul nostru.

Ne aflăm într'un moment descendent față de cartezianismul raționalist. Pretențiunile de sondare, descriere și explicare ale Adevărului absolut au fost părăsite ca dorințele copilului care vrea luna. Zâmbetul relativismului flutură pe ruinele visurilor biete minți omenești.

Tragică înlocuire a punctului de vedere absolut prin cel relativ e povestită ca un roman de broșura lui **André Cresson**: *La position actuelle des problèmes philosophiques* (Paris: La culture moderne; Librairie Stock). Ca în fața unui film cinematografic, asistăm la propriul nostru chin: procesul eternei goane după Adevăr.

• •

Filosofia contemporană e rezultatul logic al desfășurării în veacul trecut a două mari curente: unul de progres al științei, care-și substituia explicările soluțiilor providențialiste despre lume și unul criticist, cercetător al valorii științei față de Adevărul absolut.

Filosofia providențialistă își bază existența pe două argumente mari: 1) finalitatea biologică după care faptul perfectei corespondențe între alcătuirea anatomico-fiziologică a ființelor și mediilor respective de traiu nu poate fi explicat decât prin divinitatea, care le-a inzestrat astfel și 2) ordinea minunată a universului își are origina în Dumnezeu.

Științele veacului al XIX-lea au răspuns primului argument prin evoluționismul biologic al lui Lamarck și apoi Darwin după cari corespondența de mai sus nu e decât rezultatul necesar al influențelor mediului și putinții de adaptare și selecționare a ființelor. S'a înlocuit adică finalitatea prin cauzalitatea științifică.

Argumentului ordinii universale i s'a răspuns de matematici prin calculul probabilităților după care pentru un număr infinit de cazuri, într'un timp infinit, fenomenele odată produse se repetă de un număr aproape egal de ori, ceea ce înseamnă că dată fiind infinitatea elementelor din univers, infinitatea timpului și a posibilităților de combinare, ordinea universală e consecința naturală a repetării lor.

Științele au înlocuit astfel finalitatea printr'un determinism inflexibil. Pe

aceste fundamente științifice, s'a clădit filosofia naturalismului științist al unui *Büchner, Moleschott, Haeckel, Le Dantec*. După toți aceștia, universul devenia o sumă de forțe oarbe conduse de legi imuabile, ființa umană neînsemnând mai nimic.

Dar, probabil cu acest curent științist, gânditorii cari nu puteau renunța ușor la valoarea excepțională a omului în univers s'au întrebat dacă nu cumva filosofia naturalistă s'a înșelat în concluzile ei. Și pentru aceasta s'au cercetat bazele acestei filosofii, adică s'a făcut critica științii. S'a văzut astfel că departe de a deslegă taina, făgăduințele științii n'au fost ținute; problemele au rămas nedeslegate. În special critica metodologiei științelor a dus la rezultate foarte negative pentru valoarea lor. Chiar metoda matematică s'a dovedit a fi relativă. Intrucât deducția pleacă dela postulate, concluzile sunt adevărate numai pentru aceste postulate. Dacă în locul postulatului euclidian s'ar fabrica altul, concluzile ar fi diferite.

Pe de altă parte, metoda științelor naturale, a înșelat prezentându-ne legi cu o valoare eternă și fixă. Ea nu ne-a dat decât o colecție de tipuri de fenomene, cari au putut fi experimentate de un număr extrem de mic de ori față de infinitatea cazurilor. Legea se aplică deci numai între anumite limite. Adevărul nu poate fi găsit pentru că posibilitatea de cunoaștere a simțurilor și instrumentelor noastre e infimă. Și apoi, continuă criticii științei, chiar dacă finețea noastră ar fi desăvârșită nu putem ști dacă ceea ce e adevăr pentru noi nu e minciună pentru restul universului.

Acesta e momentul sceptic al gândirii antiștiințiste, care a dat metafizicii nouă un alt drum.

Răspunsurile contemporane la întrebarea eternă: poate fi descoperit adevărul absolut al tainei universului, se împart în două categorii. Unele filosofii socotesc că o soluție se poate găsi pe o altă cale decât a științelor, iar altele cred că adevărul nu va fi găsit niciodată însă recomandă alcătuirea de credințe raționate după anumite criterii.

În prima categorie, se situează idealismul raționalist post-kantian și bergsonismul.

Kant arătase că sensibilitatea și înțelegerea prind și sistematizează numai lumea fenomenelor. Realitatea în sine („Das Ding an sich“), „numenul“ nu poate fi străpuns nici de rațiune. Urmașii lui însă, mai ales Fichte, au găsit că existența acestei realități ultime e inutilă, că întrucât lumea e o reprezentare a conștiinții mele, în această conștiință se află totul: eul și non-eul cu realitatea în sine. De aci osanale eului uman și negarea lumii din afară.

Minunată, dar vană mândrie omenească!

Defectele acestei metode sunt ușor de văzut. Admițând singura realitate a eului, ne întrebăm dacă e vorba de eul fiecăruia din noi sau de eul colectiv. În primul caz, n'avem motive să considerăm eul nostru individual deasupra celorlalți euri, iar în cazul celălalt ar urma ca fiecare din noi să trăim de pildă aceleași gânduri ca toți ceilalți, ceea ce, din fericire sau nefericire, nu e adevărat.

O altă metodă de „cunoaștere“ a Adevărului ne-o dă „intuiționismul“ bergsonian. Științele imobilizează prin scheme logice și limbă realitatea, care e o continuă devenire. Ele nu pot avea decât o mare valoare practică, nu însă și una teoretică. Și atunci pentru a percepe Absolutul, care e mișcare perpetuă, transformare de elemente, durată pură calitativă, fără cantitate, evoluție creatoare fără întoarcere, avem nevoie de „intuiția eternă“ cu care ascultăm ceea ce se petrece în noi, urmărind sinuozitățile mișcării Absolutului.

Concepția aceasta plină de farmec poetic nu lămurește însă cece se înțelege prin intuiția internă. Dacă ar fi vorba pur și simplu de introspecție, atunci s'ar produce dedublarea eului și cunoașterea Absolutului ar fi falsă. Bergson înțelege însă un fel de intuiție internă sintetică ce urmărește mișcarea Absolutului instalându-se chiar în ea.

În acest caz, evoluția creatoare nu poate fi prinsă în timpul existenței ei, ci numai *după* și atunci e diformată de memorie. Și înfârșit, ultima critică observă că intuiția bergsoniană sondează conștientul sufletesc. Oare Absolutul nu se găsește mai îndată în regiunile obscure ale sufletului uman?

Există însă o a doua categorie de teorii, cari arată că Adevărul absolut nu poate fi găsit, dar că putem și avem datoria să-l înlocuim *cu credințe raționale*: pragmatismul și probabilismul.

Pragmatismul alege dintre ideile, cari pot explica fenomenele pe acelea ce au un caracter de utilitate. Pe acestea trebuie să *voești* să le crezi. Critica, ce se aduce acestei teorii, se referă mai ales la diversitatea criteriilor de selecționare ale ideilor după mulțimea indivizilor și la neputința psihologică de a *voi* să crezi cece vezi că nu poate fi adevărat. Seful școlii pragmatistice e *W. James*.

Înfârșit probabilismul, reeditarea scepticismului relativ al grecului Arcesilaos sau Carneade, socotește că ne putem *apropia* de adevăr. *Cât* nu putem ști, deoarece verificarea făcându-se cu mintea omenească nu suntem siguri de exactitatea ei universală. Variind apoi cu aprecierea individuală, gradul probabilității e și el nesigur.

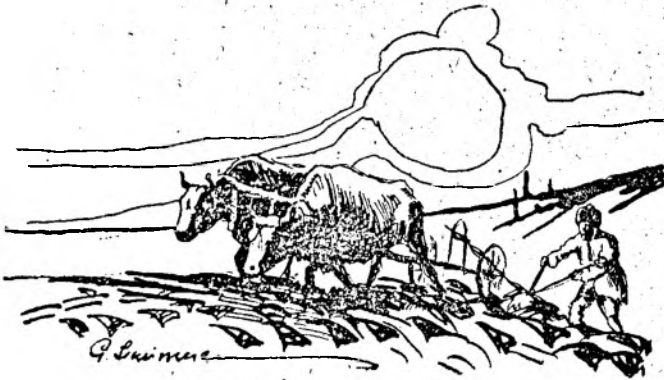
Acestea sunt cele patru răspunsuri principale, pe cari gândirea contemporană le dă metafizicii. Nici unul din ele nu ne satisface și atunci ar urma ca renunțând la toate, să dizolvăm metafizica de astăzi. Autorul cărții citate colecționează totuși păreriile pragmatiste sau probabiliste și socotește că avem dreptul să ne facem un corp de idei explicative după unul sau altul din criteriile de mai sus. În orice caz, André Cresson recunoaște și el neputința de a cunoaște *adevărul absolut*.

Dacă punctul de vedere relativ s'a instalat în metafizică, apoi același proces s'a produs și în logică, estetică și etică. Valorile au devenit pretutindeni relative și cele trei discipline pot fi înlocuite cu o știință a științelor, una a artelor și una a credințelor morale — crede Cresson. După părerea acestuia, filosofia va putea să construiască o știință a spiritului adică o psihologie, idee adâncită mai înainte de Fouillée, cele trei științe de mai sus, iar în metafizică, producând credințe raționale să se mulțumească făcând critica spiritului în cunoaștere.

La întrebarea însă: cine va face această critică, ni se va răspunde că tot spiritul. Urmând logica internă a gândirii contemporane excesiv de criticistă, trebuie să conchidem că și în acest caz critica spiritului făcută de el însuși va fi tot atât de relativă și falsă din pricina dedublării.

Și atunci iată cum metafizica vremii noastre se dovedește a fi terenul cel mai mișcător posibil.

Dela Descartes, cel care credea în puțința descoperirii adevărului absolut și până la *W. James*, care ne recomandă „credințe raționate”, e calea lungă dela omul echilibrat și sigur pe sine pornit la coborirea zeilor din ceruri până la omul sfios, sceptic și chinuit de taine. În sufletul unui astfel de om, înflorirea misticismului nu putea fi decât firească.

INSEMĂRI

BCU Cluj / Central University Library, Cluj

Considerațiuni asupra stilului violent.

Notele acestea sunt motivate de actualitatea discuției în jurul violenței stilistice. Dela un timp, am devenit de o iritabilitate excesivă, de o nervozitate extremă. Fenomenele vieții individuale sau sociale se răsfrâng în eul nostru multiplicându-se enorm. Am devenit microscopie ale realității.

Nu e însă mai puțin adevărat că și faptele din jurul nostru au trecut și ele marginile, Natura lor te îndeamnă la indignare, iar aceasta nu-e decât atitudinea subiectivă, care tinde să se reverse în afară prin violență. În genere deci, pentru împrejurările specifice ale vremii noastre și pentru actuala structură a sufletului nostru, violența se poate justifica. Există chiar o nevoie de a o justifica. Publicistica noastră de câțva timp, nu face altceva.

Analizată însă psihologic, violența nu e mai puțin dovada unei ruperi de echilibru sufletesc, în care una din forțele noastre le subjugă pe celelalte. Sunt momentele, când frânele voinții necondu-se de rațiune scapă, dând posibilitate sensibilității să se reverse tumultos. În acest caz violența este dese ori dusă până la trivialitate și astfel apropiată de sufletul primitiv, nedisciplinat.

Indiferent de calificare psihologică totuși, violența își are o justificare în cadrul vieții sociale post-belice. Aplicată în ziaristică, ea a produs stilul pamfletar excesiv. Indignarea intensificată suprem și realizată într'un stil violent poate fi purificatoare pentru, cel puțin, o parte din public.

Transpusă în literatură, problema ia însă un alt aspect. Stilul trebuie să se adapteze acestui domeniu, care prezintă valori de altă natură decât cel public-social. Literatura a fost sau a avut tendința întotdeauna să reprezinte esența ideală a sufletului uman. Stilul violent e astfel aci profund condamnat. Realitatea literară contemporană ne prezintă totuș ca un fapt un stil violent. Urmează de aci ca acest stil să fie numai decaț încetățenit? Nici decum. El rămâne întot-

deplin în afară de literatură. Armătură stilistică vehementă e numai o suburbie a literaturii.

Atitudinea critică este eficace însă prin energia afirmării ei. Valoarea fenomenelor literare poate fi foarte bine negată argumentat și cu hotărâre. Critica va trebui să se prezinte într'o demnă ținută literară. Adversarul poate fi străpuns fără murdărirea propriei tale spade.

D. Sandu,

CĂRȚI

„Bulgarii“ de pictorul Vlădescu.

Biblioteca „Universul“.

Sunt cărți plămădite în durere și răsărite din sânge, cărți care își turbură sufletul, răscolindu-l din adâncuri cu evidența sincerității lor. Nu literatură care să urmărească perfecțiunea artistică, ci rânduri care să închege realitatea cu cruzimele ei cele mai inspăimântătoare. O astfel de carte a scris-o pictorul Vlădescu. Prin darul său de a capta esențialul amintirilor cumplite și a le transpune în proză — e și acesta un dar — spre a servi de document, autorul cărții „Bulgarii“ se înscrie printre cei cari aduc servicii neamului. Volumul este un semnal dat Românilor, că îl pândește o primejdie de peste Dunăre.

Din amintirile pe care fostul prizonier Vlădescu, ofițer de rezervă, le-a crescut întâi pe inima sa și apoi cu slovă însângerată în volumul ce a publicat, se ridică imaginea spirituală a unei Bulgarii de ferocitate altaică, cu rafinatele dobândite la școala civilizației europene. Într'adevăr semințiile acestea asiatică nu și-au schimbat cu nimic fondul lor psihic, au adăugat numai la caracterele atroce doar sadismul cel mai ingenios. Pagină de pagină volumul ne dovedește că neamul bulgăresc nu știe decât de frică, iar când e lăsat să chibzuiescă singur, își deslănțue furia întreagă a instinctelor ancestrale.

Dar, lecția trebuie să-și aibă pildele sale. Cartea d-lui Vlădescu trebuie să ajute la educația masei românești din acest punct de vedere. Ea trebuie să străbată pretutindeni și să convingă pe fiecare de ce trebuie să ne așteptăm în viitor dela perfidia și sălbăticia bulgărească. Pentru aceasta opera ziarului „Universul“ de a fi tipărit memoriile, întâi în foileton și apoi în volum, trebuie continuată: să fie multiplicat volumul în zeci de mii de exemplare și răspândit tuturor știutorilor de carte; nu pentru a cultiva ura, fiindcă e un sentiment josnic și nici odată nu l-a manifestat poporul nostru, ci pentru a fi veșnic pregătiți să ne apărăm din spre Sud, cu toată energia de care suntem capabili. Să știm să nu ne încredem niciodată în felonia bulgărească și dacă va trebui, să facem față vreedată, atacului lor, să-l reprimăm până la cea din urmă resursă de vitalitate. Să știe orice Român că e mai ușoară moartea decât robia la ei.

Spre a ști și Bulgarii că-i cunoaștem și că suntem gata să-i întâmpinăm la nevoie, că nu le-am uitat sălbăticia, cartea trebuie tradusă în limba lor și să le fie dată în dar.

Față de interesele naționale Statul ar mai avea apoi încă o datorie: să tâlmăcească memoriile d-lui Vlădescu, cel puțin în limba franceză, și să le trimită în Occident pentru a arăta lumii civilizate că la Porțile Europei, în sec. XX, tră-

este o fiară cu chip omenesc, față de care se cade să se ia toate măsurile preventivoare.

Pentru ceea ce s'a făcut până acum, suntem, credem, expresia majorității simțirii românești, dacă mulțumim pictorului Vlădescu că a zugrăvit în cuvinte pe cel mai mare vrăjmaș al nostru, ca să putem să ne ferim în viitor; și apoi: ziarului „Universul”, care a dovedit încă odată că se află în slujba năzuințelor patriotice, fiindcă a tipărit și a pus în vânzare cu un preț mic, o lucrare de însemnătatea acesteia.

Const. D. Ionescu

N. I. Herescu — Cartea cu lumină

(„Scrisul Românesc”, Craiova, 1926).

Vorbiam odată de binefacerile pe cari le-ar aduce în literatura noastră adăparea la clasicism și accentuam că în semeția stearpă sau dezordonată a prezentului ar fi un câștig pozitiv acest altoi de vlagă puternică. Pe deoparte ne ridicam împotriva excesului de modernism imprumutat fără măsură, iar pe de altă parte ne arătăm convingerea că numai exploatarea specificității noastre din izvoare încă proaspete și modelând-o prin mijloace artistice dobândite din contingenta intimă cu clasicismul, ne găsim pe drumurile adevărate ale literaturii românești.

Volumul de versuri al d-lui N. I. Herescu, vine să confirme credințele noastre. Într'adevăr d-sa este o mlădiță de spiritualitate oltenească și un învățăcel al lui Horațiu. Aceste două îndreptări au realizat debuturile sale poetice atât de făgăduitoare.

Din volumașul recent tipărit se desprinde lumină artistică și lumină sufletească. Stihurile sale curg în linii de ritm armonios dintr'o energie complet echilibrată. De aceea ne-am pironit atenția asupra cărții și am crezut necesar să subliniem noutatea pe care o aduce.

Prin optimismul său deslășurat în plin peisaj însoțit, d-l N. I. H. face parte din familia poezilor Alecsandri, Coșbuc. Soarele în poezia sa e aproape o obsesie—care nu trebuie însă să devină manieră. Firește că soarele ca motiv de inspirație îl așează printre clasici și totdeauna în deplină consonanță cu caracterele noastre naționale. Suntem departe de manierismul plângăreț care nu putea înțelege literatura fără lumină de lună. Este aceasta și o răsturnare a părerii care dobândise oarecare credit că ne aflăm numai într'o perioadă de reinviere a romantismului, într'o mișcare de neoromantism.

Din 22 de bucăți, câte conține volumul, aproape 20 sunt scaldate în vîprie de soare. E o trăsătură esențială a poeziei volumului și se cade să o punem în evidență.

Dăm câteva pilde:

„Pe foile cărții am scris cu lumină,
„Căci soarele scrie cu aur pe ape“

„De-aceia în carte am scris cu lumină
„Și'n piept voi aprinde un clopot de soare“

„Ploi de soare cad în zare“.

„Arde câmpia de trupuri cu aripe clare de soare“.

Dar, chiar când concepția sa poartă răsfrângerea razelor lunii, lumina e blândă, emotivitatea se cadentează liniștit, senin.

„Doarme colina cu linii eline
„Zarea o scaldă în apele lunii,
„Apele lunii revarsă petunii
„Linei coline cu linii eline“.

Pe lângă oda soarelui care e prezentă cam în fiecare poezie și da lucrurilor, gândurile, relief și viață marmoreană aidoma statuelor cari se răsfață pe țărmuri mediteraneene, ne farmecă și inchegările puternice de imagini.

„Drumurile țării, ape călătoare,
„Soarele — păiangăn le mpletește 'n zare.
„Și mă pierd în plasa de-aur, ca un flutur...“

Sau animismul troiței care ia proporții de realitate :

„Crist parcă 'nvie 'n troița tăiată pe zare.
„Uite-L : cu brațele 'ntinse cum stă pe colină,
„Blând El cuvântă—departe, spre văi de lumină..
„Nu se zărește vre-un om sub al soarelui râu,
„Dar se prosternă spre dânsul, viu, lanul de grâu.“

Și în acelaș gen, imaginile :

„In orice pai e stinsă a vieții răzmiriță.
„Câmpia 'și face cruce cu-o mână de troiță.“

„Iar cumpăna fântânii e-acum un deget care
„Atinge fruntea zării în semn de 'ngândurare.“

Dar, mai de preț în volum e nota horațiană din cele trei poezii „Cântecul drumeșului“, „Crășma din răscruce“ și „Ad amicos“. Sunt trei bachice în care se irizează surâsul epicureic al poetului latin.

„Și'n timp ce-afară iarna va cerne fulgi din spațiu
„Și drumul se va pierde sub negură și zloată,
„In jurul sobei calde vom face veseli roată,
„Vinațul, roș ca focul, sorbindu-l cu nesațiu..
„Și dintr'un colț, din umbră, ne va zâmbi Horațiu..

Un maestru tot atât de apropiat este pentru d-l N. I. H. și poetul I. Pillat. „Amurg la margine de sat“ și mai ales „Scrisoare“ care conține cântecul răzășiei din Buzduc (la d-l Pillat, Florica) sunt piese cizelate din admirația pentru poetul șef. Ceeace însemnează că d-l Pillat face școală.

Alături de bunele roade ale lecturii lui Horațiu este și inspirația folklorică ; amândouă coroborează să dea originalitate d-lui N. I. H. „Basmul celor patru zodii“ este un larg panou de literatură, suflat în farmecul versului popular. În cadrul larg al anotimpurilor și câmpiei românești, se desfășoară discret o idilă rustică, alternând cu note viguroase de realism oltenesc.

I-am obiecta d-lui H. unele asperități, fără indoială inerente inceputurilor ; așa d. ex., imaginea semănătorului asemănat cu un profet e banală și o putea evita.

„Iar mâna omului ce-aruncă seminți, e larg gest de profet“.

De altfel pare și pastişată—deși poate să fie o coincidență—după D'Annunzio

„ e nel gesto
„hanno una maestà sacerdotale“
(„I. Seminatori“.)

Mai sunt și unele ciudățenii:

„Sub plopi apoi, la masa albă, cu lapte cald și cu năut

„Ne-om ospăta...”

De ce tocmai cu năut?!

Se cade să aibă d-l N. I. H. o preocupare însemnată și în ceea ce privește expresia, care se prea repetă în „*Cartea cu lumină*”. Vocabularul sărac, monotonia sintactică strică și în proză, cu atât mai mult în lirica versificată unde ne așteptăm și la o magie a vestmântului verbal, pe lângă aceia a imaginilor sau a gradăției fluxului sentimental.

Pete de acestea sunt puține și am remarcat câteva, doar în treacăt putându-le califica neglijențe. Ele se atenuiază în fața realizărilor artistice pe care d-l N. I. H. le aduce. D-sa pășește în literatura românească cu o poezie de echilibru, multă seninătate și specificitate națională, (energie și elemente folklorice). Vor face aceste însușiri, din tânărul poet de astăzi, un sol reprezentativ de valoare al unui nou verb poetic? Puterile înzestrării am văzut că le are; biruința depinde exclusiv de d-sa. Arta e trudă îndelungată și luptă cu sine însuși de multe ori; este eliberare din lanțurile defectelor formale ale prisosurile vătămătoare și reținerea cristalului definitiv șlefuit.

Const. D. Ionescu.

BCU Ernst Meumann : Sistemul esteticii¹⁾ Cluj

O lipsă gravă a culturii generale a multor intelectuali e necunoașterea limbii germane. Sufletul nu-și poate însuși astfel direct operele de seamă ale unei literaturi și culturii, cari numără valori universale. Traducerile sunt chemate să suplînescă atunci lipsurile. Desigur că ele trebuiesc făcute după un anumit plan, corespunzând unor nevoi.

D-l *Iosif I. Gabrea*, traducătorul lucrării lui E. Meumann, socotește că o tâlmăcire dintr'o limbă străină e chemată să aducă pe deoparte o atitudine nouă față de cultura generală a țării, în a căreia limbă opera se traduce, iar pe alta față de însuși domeniul special, căruia lucrarea aparține. Lucrul s'ar întâmpla cu „Sistemul esteticii” lui Meumann. Motivarea traducătorului e aceasta: cartea fostului profesor dela Hamburg ar aduce o atitudine nouă față de cultura noastră, intrucât ocupându-se de studiul artei are în vedere prima treaptă a culturii. Se știe doar: cultură înseamnă socializare, iar arta obiectivează în diferite materiale conținuturi sufletești subiective face un prim pas pentru apropierea dintre suflete. Cartea aduce apoi o noutate și față de domeniul special de estetică și pedagogie.

Am adăugă chiar că în momentul actual al discuțiilor în jurul artei, cartea lui Meumann își are cuvântul îndreptățit. Trăim doar în „sezonul estetic” cum spun unii și cum credem de altfel cu toții. O trăsătură a vremii noastre e desigur tendința imperialistă a esteticii.

Atâtea motive, care ne arată că d-l I. I. Gabrea a făcut o faptă bună. Traducerea poate fi ușor urmărită. O observație însă: compoziția „*Însimțire*” traducând pe nemțescul *Einjühlung* nu e fericită. Mai nimerit rămâne tot *simpatie estetică*.

¹⁾ București, Editura Casei Școalelor 1926.

Aceste rânduri despre traducere și rostul ei în cultura și literatura noastră estetică. Ceva despre „sistemul esteticii” lui Ernst Meumann.

Menirea esteticii după autorul „sistemului” este următoarea: „*a cercela realitățile vieții estetice — adică a le arăta, a le lămuri și a le înfelege din întregul complex de cauze, din care se produc, în special din cauzele individuale și generale*”.

Domeniul acestei cercetări cuprinde patru probleme de seamă: a) activitatea artistului în creația artistică, b) opera de artă ca produs al creației, c) gustarea operei și judecățile de valoare estetică și d) cultura estetică adică tendința generală de a se îmbrăca manifestările vieții în estetic. După cum esteticienii pleacă dela una sau alta din aceste probleme și după metoda pe care o întrebunțează, ei se impart în școli estetice deosebite. Dacă punctul de plecare se situează în cuprinsul problemei gustării operei de artă și prin urmare metoda e psihologică, avem estetica psihologică; dacă se pleacă dela studiul operei, ne aflăm în fața unei estetici obiective.

Între aceste două direcțiuni, pe drept numite unilaterale, Ernst Meumann îmbrățișând întregul câmp estetic găsește că realitatea vieții are și-o latură subiectivă și una obiectivă, că estetica e o „știință a culturii”, care are ca obiectiv cooperarea vieții interne și externe. Punctul de plecare al lui Meumann e creația artistică, fiindcă așa e și natural. Artistul creiază mai întâiu, opera se desprinde de pe ramul său suflătesc și apoi abia formează obiectul gustării estetice și al valorificării. Întreaga disciplină estetică e dezvoltată din această idee de bază.

Odată cu problemele estetice, pe cari le dezvoltă, „Sistemul esteticii” stabilește „o strânsă legătură între cercelarea estetică și viața artistică a prezentului”. Artă modernă îi apare lui Meumann „ca o rătăcire, dela cecace este în adevăr artistic”. Ea ar fi trecut într'un „proces de disoluție”. În loc de opere isprăvite, activitatea artistică se pulverizează în încercări numai. Apoi arta aplicată se reduce la meșteșug. Și în cele din urmă, artele nu-i cunosc limitele, se încălcă reciproc. Pictorul vrea să picteze tonuri și șgomote. Poetul să deseneze cu vorbe.

Pentru toate aceste idei și încă pentru multe altele, pe cari nu le-am putut expune aci, „Sistemul esteticii” lui E. Meumann e o prețioasă contribuție la cimentarea culturii intelectualilor noștri.

Al. Dima.

Scrisori din București.

Mișcarea teatrală: „Regina Maria” și trupa „Antoine”. — Conferințele „Societății de estetică” despre „Misticism”. — Expoziția de pictură a „Fundăției Principele Carol”.

Împărțită între mai multe teatre, mișcarea teatrală bucureșteană, prezintă totuși o unitate produsă de atmosfera dramaturgică a timpului și de gustul publicului. Dacă „Teatrul Național” e chemat pe deoparte să educe lumea prin piese consacrate de vreme, iar pe de alta să prezinte valorile noastre originale, apoi, celelalte teatre, fără aceste sarcini, îi arată mai bine ceea ce se poate numi *pulsul timpului*.

„Regina Maria” e desigur teatrul cel mai reprezentativ în această privință.

Mărturisim : ni-i și cel mai simpatic prin actori, cât și prin atmosfera prietenoasă a sălii. Două piese date aci, ne-au edificat asupra valorii unei recente producții dramatice : „Povestea lupului” de Fr. Molnar și „Cântecul dragostei”.

Două subiecte banale : visul e cu totul altceva decât realitatea brutală sau în termenii piesei : erotica visului e una și căsătoria e alta, iar pentru cea de-a doua : iubirea învinge orice piedici și se ridică până la sacrificiu. Acestea sunt scheletele pieselor. Procedeu dramatic, sumar, și plin de goluri, ceea ce dă actorilor prilejul unei construcții mai libere a rolurilor. Prin această latură, ne-au amintit de comedia „dell'arte” a italienilor din veacul al XVI și XVII până la Goldoni, în care pe texte abia schițate, actorii improvizau și cuvintele nu numai jocul. „Povestea lupului” a fost astfel un minunat prilej pentru d-l Tony Bulandra să ne prezinte un joc cu cinci metamorfoze, apărând rând pe rând în : candidat de avocat, ofițer, om de stat, artist și... bancher. „Cântecul dragostei” cu și mai mare libertate a permis interpretarea frizată a d-nei Lucia Sturza Bulandra.

Fără valoare în sine, teatrul dă astfel prilej de valorizare actorilor. De altfel, de câtva timp asistăm la o intervertire a rolurilor. Actorii și regisorii s'au hotărât să-l afunde cât mai mult pe bietul autor dramatic. Ce voiți ? Cei ce până ieri au stat pe al doilea plan, se răzbună. Să le lăsăm o bucurie care nu poate fi decât vremelnică.

În rubrica același mișcări teatrale, se cade să înregistrăm turneul trupei pariziene „Antoine” cu d-na Elvira Popescu și d-l Louis Verneuil. S'au jucat piesele celui din urmă, cunoscut publicului bucureștean din activitatea de anul trecut a „Teatrului Mic”. Producția d-lui L. Verneuil e de manieră ușoară, spirituală și amuzantă pentru o seară. Ea mărturisește o anumită caracteristică a spiritului francez : *frivolitatea jermecătoare ce lopește într'un zâmbet galant sensul imoral al faptelor*. Personajul feminin intrupează această notă vioiu, drăgălaș, ștângăresc. Pentru moment, te face să uiți imoralul. D-na Elvira Popescu, și-a mlădiat sufletul realizând chiar cu exces de zel astfel de roluri. A fost ștângărie, naivă, nebanatică sau rafinată în „Ma cousine de Warsowie”, „La joie d'aimer” sau „Pile ou face”. În aceasta din urmă, a jucat rolul unei studente românce îndrăgostită de fiul unui nobil bogat, care, din motive materiale, nu vrea să știe de dragostea copilului său. Pentru salvarea situației, unul din îndrăgostiți, trebuie să se jertfească pentru fericirea ambilor. Un cronicar dramatic a găsit că piesa prezintă imoral pe studenta română. Generalizarea o socotim pripită : studenta e pur și simplu un exemplar uman constrâns de greutățile vieții să fie frivol în aparență, însă, nu și în realitate. Suntem siguri că d. Verneuil n'a voit să fie răutăcios cu gazdele lui. Cel mult cam ușuratic.

Și-acum o încălcare în domeniul conferințelor. „Societatea de estetică”, despre care am mai vorbit în acest loc, a alcătuit un ciclu de conferințe tratând despre „Misticism : legătura lui cu artele în etapele istorice”. Un subiect de o mare actualitate, în vremea când sufletul nemulțumit de raționalism își caută din nou liniștea în Dumnezeu. *Din nou*, fiindcă toate epocile și-au avut o mistică a lor. Năzuința de a găsi un echilibru sufletesc în absolut, natură sau dumnezeire a existat ca o trăsură permanentă umană. Și conferențarii au purces la lucru în sensul acesta. Totul trebuia însă să se desfășoare într'un cadru estetic, lucru care a fost numai parțial realizat. D-l O. W. Cisek, criticul de artă al „Gândirii”, a atacat mai mult latura plastică, d-l Stelian Mateescu pe cea literară. Un succes

socotim totuși că s'a realizat. Câteva culmi mistice au fost relevate. Pentru timpul nostru, s'au citat P. Claudel și Th. Däubler.

Conferința d-lui V. Pârvan despre „Mistica antică” a fost desigur superior realizată prin conturarea mai precisă a problemei și prin puțința unei generalizări mai susținute. Definind viața prin tendința continuă de perpetuare prin creație și acordându-i atributele de viu și finit, a conchis la imposibilitatea de înțelegere a ceea ce e infinit, adică a lui Dumnezeu. Umanitatea a încercat găsirea divinității pe trei drumuri: Grecii au luat calea *cunoștinței*, Arienii apuseni pe a *suferinții*, și Indienii pe a *Neființii*.

Și au pornit astfel să cucerească cerul. S'au înșelat însă.

D-l V. Pârvan a încheiat printr'o cuvântătoare parabolă, în care a închis—ca într'o cupă de floare un bob de rouă—*taina*.

Trebue să reținem acum și un fapt din domeniul plastic, nu atât prin latura lui estetică, cât prin cea culturală. E vorba de expoziția de pictură a „Fundatiei Principele Carol”, în sala Grigorescu, alcătuită de d-l O. W. Cisek. Era ceva necesar și dorit de noi: o educare a ochiului artistic prin prezentarea unor reușite opere picturale sau sculpturale și în acelaș timp o cunoaștere a plasticeii românești contemporane. Expoziția dăruște sufletului tablouri exotice de Iser, natură moartă de Pătrașcu, sculptură interioară de C. Medrea, sensualitatea primitivă a lui O. Han, bucăți de N. N. Tonitză, Șt. Dumitrescu. E un pas imbucurător pentru cultivarea plastică a publicului nostru, care nu are un gust format în acest domeniu.

Am avea încă multe de scris cititorilor noștri. Spațiul ne terorizează însă și de data asta. Iată de ce suntem siliți să încheiem și această „scrisoare din București.”

Al. Dima.

Noembrie, 1926.

REVISTE

Lămuriri pentru „Flamura.”

În numărul trecut al „Datini” am publicat o însemnare intitulată „Anarhie morală și echilibru în aceeași generație,” în care ne folosiam de triplul exemplu al d-lui M. Eliade, al unor studenți poeți dela „Flamura” și al recentei „Scrisori din Oltenia” a d-lui N. I. Herescu. Notele noastre au produs supărarea d-lui V. Neagu dela „Flamura” (anul IV, No. 9—10), care într'o recenzie a „Datini” ne-a dăruit cuvinte grele. D-sa ne-a atribuit intențiunea de a fi voit să „bârlim”, să „discredităm”, „să lovim pe la spate” pe amicii noștri dela „Flamura”, cari au binevoit să colaboreze și în paginile „Datini”. Recenzentul încheie așteptând lămuririle noastre. Le dăm așa dar cu dorința de a aduce lumina adevărului, care—suntem siguri—ne va dăru și mai departe prietenia „Flamurii”.

Rândurile însemnării noastre din numărul trecut se referiau mai ales la foștii conducători ai „Flamurii” d-nii N. I. Herescu, T. Ulmu și Radu Gyr, din al căror stil excesiv de violent oferiam acum un an câteva pilde în No. 7—8 anul III al „Datini”. Lupta noastră începuse așa dar mai de mult. Eram și suntem împotriva stilului violent în literatură pentru motive, pe cari le expunem într'o notă din chiar acest număr. Dorim să păstrăm cel puțin literaturii ținula stilistică demnă, care nu trebuie să aibă niciun punct de intersecție cu pamfletul gazetăresc politic.

Prietenul nostru dela „Flamura“ ne va răspunde însă —după cum a și făcut-o— că noi întrebuițăm acelaș stil. Lăsăm la aprecierea cetitorilor noștri o comparație între scrisul „Datinei“ și al „Flamurii“ vechi sau nouă. Suntem siguri că ni-meni nu va găsi „contraziceri“ de partea noastră.

Drumul, pe care-l urmăm noi, e împotriva violenței în literatură. Obiectivitatea ne îndeamnă apoi să luptăm împotriva stilului violent oriunde l-am găsi.

„Flamura“ crede altfel. Păstrăm respect ideilor ei, dar cerem acelaș lucru și pentru noi.

Socotim însă că dacă un drum ne desparte, atâtea altele ne duc într'o aceeași dumbravă minunată a literaturii românești, care nu poate izvorî decât din etnosul nostru adânc, plămădit de tradiție, fecundat de influențe strânse organic asimilate și cu care păstrându-ne în ritmul vremii, dorim să dăm valorilor naționale estetice un sens general—uman. Chiar dacă pornesc pe cărării deosebite, prietenii își pot strânge mâna la răscruți, unde se nchină aceleași troițe.

Dimitrie Sandu.

Revista generală a învățământului.

(Anul XIV No. 10)

În numărul de pe Decembrie 1926, d-l prof. *G. G. Antonescu* se ocupă într'un articol despre „Formarea concepției despre lume și viață prin filosofie“ în legătură cu organizarea studiilor filosofice în școlile secundare.

Problema, cari formează obiectul discuției multora, e lămurit disecată în cele două părți ale ei: *principiile și realizarea practică*. Folosind experiența sa personală, profesorul de pedagogie dela universitatea din București schițează un interesant pian de curs pentru studiul filosofiei. Împărțind-o în problemele ei fundamentale și anume: problema ontologică, cea cosmologică, cea teologică și apoi problema cunoașterii și cea a libertății voinței, d-l Antonescu a adâncit-o în soluțiile ei de seamă reprezentate prin gânditori mari ai filosofiei. Planul ar putea folosi viitorilor dascăli de filosofie.

Realizarea practică, spune autorul, ar întâmpina însă anumite dificultăți, cari trebuiesc învinse. Profesorii tuturor specialităților ar avea datoria să se ridice în în ramura lor la noțiunile generale, cari vor fi sintetizate de profesorul de filosofie. Absolvenții facultăților de filosofie vor trebui apoi mai precis pregătiți și aceasta se poate obține printr'o altă organizare a programului de studii al universităților. Autorul crede apoi că o apropiere între religie și celelalte științe se poate realiza prin filosofie.

Nădăjduim că din atâtea discuțiuni în jurul reformei învățământului secundar, se va ajunge în sfârșit la o soluțiune salutară pentru inobilizarea vieții sufletești a neamului.

Al Dina.

Două schițe românești în italienește.

Apropierea culturală italo-română, care până acum a fost doar un desiderat al sufletului românesc, realizându-se mai mult platonice sau retoric, pare că a intrat într'o nouă fază. După epoca jongleriilor verbale, a urmat cea a faptelor. Apar azi mai multe studii despre scriitorii italieni de cât înainte. Traducerile se înmulțesc și ele. Revistele literare de tiraj mare răspândesc tâlmăcirile din italienește. Nu e desigur prea mult ce se face, e însă în orice caz *mai mult*.

Pe de altă parte, Italienii încep și ei să ne cunoască. Pentru anul acesta chiar, d-l N. Iorga a fost invitat să țină conferințe la universitatea din Roma. E de citat apoi activitatea școlii române din Roma condusă de d-l V. Pârvan. Nu mai vorbim de interesul revistelor italienești pentru noi.

Traducerile din românește se înmulțesc și ele pe zi ce trece. Un binevoitor ne-a trimis la redacție un număr din „*Il Piccolo*” (Anno XV, No. 154, 30 Iunie—1 Iulie 1926), în care se află tradusă o schiță de *Ion L. Caragiale*, cu titlul: „*Quadretti romeni: 25 minuti.*”

Minunata lucrare a maestrului umorului și satirei sociale românești, e redată ușor în limba italiană permițând ca publicul italian să urmărească ridicul vieții provinciale divizate de partide politice, cu slăbiciuni familiare înduioșătoare și mai ales cu o anumită atmosferă de intimitate, pe care provincialul e gata s'o aștearnă până și personajilor celor mai înalte. Traducătorul e d-l *Claudio Isopescu*, profesor de literatură română la universitatea din Roma.

Acelaș tâlmăcește în organul federației universitare fasciste „*La rivolta Ideale*” (Anno II, No. 27, Roma, 4 Iulie 1926), înduioșătoarea schiță a lui *Emil Gârleanu*: „*Grivei*”. O precede cu o notiță despre activitatea literară și culturală a autorului ei, prinzându-i opera într'o justă caracterizare: „*Trăsătura caracteristică a artei sale e analiza subtilă, observarea adâncă și tristețea delicată și nostalgică; adevăratul suflet românesc e trist și melancolic ca toamna, anotimpul cel mai frumos al României*”.

Ne-am făcut o datorie din a releva aceste traduceri reușite ale d-lui *Claudio Isopescu* și ne vom însuși plăcerea de a remarca, de câte ori vom avea prilejul, încercări de acest fel.

Al. Dima

„Clopotul” Ahasverilor umanitariști din Strehala.

Fără îndoială că a irosi vremea, hârtia și condeiul pentru a pomeni numai de „literatură” unei asemenea deșănțate publicațiuni, n'ar fi treabă de om care cinstește scrisul.

Intrucât însă sămânța ciulinilor cearcă să se oploșească pe meleagurile Mehedintilor și într'un lângușor cu un cinstit trecut istoric, avem datoria a atrage luarea aminte lesne-încrăzătorilor și nepricepuților —doritori poate de ușoară reclamă— cari îngăduie și încurajează către lumina tiparului baliverne literare din care dăm aci câteva mostre :

.....„*Am privit-o îndelung pe doamna în chestiune. Aș vrea să-i vorbesc ; dar cum să-i vorbesc ? N'ar constitui lucrul acesta o mojiție din partea mea ?... Dar deodată ea strânge pumnii, mă fixează și strigă : Salvează-mă sunt nenorocită !*”

Clopotul an I. Nr. 3.

(C. Pajură : O aventură în tren)

Să spicuiim și din „notițele critice” ale acestei distinse „*luminife culturale*” cum îi place să se numească :

„*Când a apărut primul număr al revistei, el fu primit cu multă dragoste de literați de frunte, de învățători, ingineri și în genere de toți oamenii cuși al căror ideal suprem nu e burla plină,*

„S'a găsit însă în Strehaia un ratat politic și moral, un teșghetar ordinar.... un bătrân muerelnic.... care netam-nesamn să se repeadă la revista noastră. Ce-ți-e cu prostul lși inchipuia că va putea să pună sub obroc lumina aprinsă de noi"....

(Clopotul An. I Nr. 2)

Și ce mai lumină! Ferește-ne doamne de așa lumină, dăruiește-ne mai de grabă întunerecul celor simpli și cumiți decât *luminele culturale* ale zănaticilor cu pretenții; dar să mai spicuiască ceva:

„Genialul Aristofan care a trăit într'o epocă de decadență ca a noastră, e un mare maestru al porcăriilor"....

(Clopotul an I. Nr. 2)

Apoi vorbind de comemorarea lui Francisc D'Assise în Italia „Clopotul” Străhăian glăsuște:

„Mussolini apologetul forței brutale îl comemorează acum. Au și sfinții soarta lor!"

(Clopotul an I. Nr. 2)

Și dacă nu ne-ar ține respectul hârtiei tipărite, am putea să înșirăm destule probe din această „*revistă literară*” ce și-a luat îndrăzneala să *cullive* pe cinstiții Străhăieni.

S'a abătut pe meleagurile Mehedinților un microb, de sigur de obârșie neromânească, cu pseudomismul Pajură. Datori suntem să arătăm celor neștiutori și lesne-încrezători că pe lângă complecta lipsă a puterilor ce datorează acel ce îndrăznește să vorbească de aprindere de luminițe, de cultură, de literatură; acest *luminător*, a fost un colaborator asiduu al răposatei reviste de propagandă subversivă umanitaristo-internațională „Omul Liber” ce a apărut anii trecuți în București. Datori suntem să revenim asupra însemnării noastre din Datina (An. III, Nr. 4—5) arătând că d-sa între altele, scria acolo, pe când era învățător suplinitor într'un sat din Mehedinți următoarele:

Statul sub perdeaua luptei` contra analfabetismului, intensifică propaganda obscurantistă. Poltrivii noiei legi a învățământului, s'au format pretulindeni școli de adulți. La averse școli, învățătorii, spre a se pune bine cu stăpânirea — căci lașitatea vremii noastre e copleșitoare — predau cântece și poezii de a-lăfare războinică.... Mîntea tinerelului muncitor dela sate e coruptă în chipul acesta într'o măsură necunoscută până acum....”

Lăsăm la apreciere cetitorilor și acelor ce-l încurajează, socoteala sentimentelor anti-românești ce răsar izbitor numai din aceste câteva rânduri. Imprejurările l'au svărlit în Strehaia, și încă îndrumător de suflete ale copiilor români, îndrumător de școală. Aceasta însă nu e treaba noastră, ci a aceluia ce nu știu ce încălzesc la sân.

S'ar zice că poate omul a fost cândva rătăcit și astăzi nutrește sentimente românești în slujba și interesul țării, ce-i încredințează un loc cu destulă răspundere. Când însă aproape toți colaboratorii, „Omului Liber” sunt astăzi tovarășii de condei ai d-lui C. Papacostea-Pajură la revista Străhăiană „Clopotul”, când în loc de orice altă vorbă, Nr. 1 al acestei publicațiuni poartă poezia:

Pe trunchiul lui Ahasver...

Imn închinat umanității, în care d-l Leon Feraru, afirmă — noi îl credeam numai depe iscălitură — că este suflet din sufletul profeților, că e mladă din trunchiul lui Ahasver și că un străbun al său a cioplit în piatră, pe munte, poemul divinității unice — desigur Moise. Ne miră însă că-și revendică și pe Christos, despre care îi răspundem noi creștinii, că El a venit să *îndrepte* legea profeților și a săpătorului tablelor legii depe munte, care departe de a fi umanitarist profesase lozinca talionului: Dinte pentru dinte și ochi pentru ochi.

Pildele sunt adânc grăitoare. Lesne încrezătorii și neștiutorii să deschidă ochii.

Radu Metrișor.

Un gând pentru Românii din Jugoslavia.

Ne vin din când în când epistoie dela Românii din Jugoslavia. Mai toate glăsuiesc la fel. Sunt suflete ce voiesc să simtă numai românește, să gândească numai în limba ce le-a intrat în sânge.

Acum câteva luni, un țaran din Toracul Mic, în Banatul Jugoslaviei, ne scriă: „*Mă rog de d-voastră să binevoiți a ne trimite și nouă „Datina” că pe aici nu avem pe românește nimic bun de citit*“.

Rândurile acestea ne-au înduioșat. Ne-am inchipuit un om bun la suflet, dornic de a ceti în cărți, căutând ceva mai bun pentru inima lui românească. Și iarăși l-am văzut măhnit, fiindcă n'a putut să-și împlinească dorul.

Ne-am gândit atunci cu durere la suferințele fraților noștri de acolo. Sunt desigur fapte ale vieții și nu inchipuiri ale noastre. Iată d-l *P. Gârboviceanu*, într'o întemeiată conferință ținută la Ateneul din București în 1923, publicată în broșură peste un an și intitulată „Românii de peste hotare și în deosebi din Rusia și Jugoslavia”, ne spune astfel de lucruri într'un stil ușor și mult simțit, povestind adesea întâmplări trăite de autor chiar. Ne arată tendința de desnaționalizare a elementului românesc de către Sârbi și face un apel împăciuitoare pentru respectarea reciprocității de tratament față de străini. Conferința se încheie cu arătarea datoriei noastre de a ne păstra apropiați sufletește de Românii de peste hotare.

Pe cât va fi cu putință, vom căuta și noi să întreținem aceste legături de sânge dăruind poate, când mijloacele materiale ne vor îngădui, Românii din Banatul rămas sub Sârbi, din Craina și Timoc, o „Datina Românească” pentru popor, cu povestiri și versuri pe placul celor ce doresc să nu uite graiul românesc.

D. Gcrar.

Mișcarea culturală severineană.

D-l N. Iorga la Severin

Ateneul soc. „Teatru” a invitat către sfârșitul luni Decembrie pe d-l *N. Iorga* să țină o conferință la Severin. Profesorul a venit. A spus-o singur: „E datoria mea să vin pretutindeni unde sunt chemat”. Și vorbele sale spuse cu hotărârea omului, care-și cunoaște menirea, au rămas pentru noi simbolul apostolului dela Vălenii de Munte.

N. Iorga a pledat în conferința sa pentru un drum spre Adriatică, pentru un contact cu Apusul și nu numai cu Răsăritul. Indiferent de ideile ce le expune

cuvântul său știe să se facă ascultat. E mai mult un causeur vioiu decât un conferențiar de metodă didactică, prevăzut cu planuri și încheieri rezumative.

Poate de aceea e atât de plăcut. Vorbirea sa naturală, nesilită, urmărește ușor sinuozitățile gândirii și se adaptează perfect ideii. Profesorul cunoaște arta de a învăța plăcând. Conferințele sale seamănă deaceea cu un original dialog ținut de vorbitor cu publicul. De-aci curiozitatea expunerii, intercalarea parantezelor, a mărturisilor proprii sau a glumelor amicale. N. Iorga e într'un cuvânt animatorul sălii, personalitate cu puternică energie magnetică.

* * *

În fața figurilor mari, a căror umbră domină vârtejul timpului, omul mijlociu cu mintea, simte un fel de spaimă potențată de admirație. E sentimentul, pe care-l ai în preajma lui N. Iorga. Ca în fața unei forțe naturale, care-și desfășoară posibilitățile gigantice, te simți mic. E însă în reducerea personalității tale față de o altă mai puternică și o pozițiune de prudență, care-ți dă puțința de valorificare. Cu atât mai mult pricepi valoarea unui om, cu cât îți dai seama de redusa posibilitate de a-i călca pe urme.

De aceea în câteva rânduri încercăm să schițăm felul sub care trebuie privită activitatea profesorului.

Un tânăr entuziast, dar fără pondere sufletească, socotia că ar fi timpul unei revizuirii și analize critice a operei istorice a lui N. Iorga. Activitatea pe acest domeniu a istoricului ca și pe alte domenii ar urma să fie divizată și studiată parte cu parte. Nu credem că e timpul. O adevărată caracterizare a lui N. Iorga după însăși intențiunea și scopul activității sale, e mai bine să se facă, cel puțin deocamdată, printr'o privire de ansamblu.

Omul politic, literat, istoric, pedagogul, moralistul N. Iorga sunt fețele multiple ale aceluiaș suflet veșnic frământat și dornic de a-și propaga ideile, de a le semăna în jurul său, de a ridica oamenii spre el. Mișcarea literară, pe care a condus-o la „Sămănătorul“, ne dă o pildă a puterii de a entuziasma, de a cuprinde dintr'odată sub un nume o țară. Și N. Iorga a avut, ceea ce se poate numi sentimentul actualității. A ascultat atent ascunsele frământări ale sufletului neamului, suferințele, durerile, năzuințele noastre și a găsit glasul să le strige lumii. A fost o personalitate reprezentativă pentru momentul literar al începutului de veac și pentru întreaga noastră desfășurare culturală modernă.

La sărbătorirea, ce a urmat după conferință, doi preoți din Banat au povestit lucruri induioșătoare. Au arătat bucuria cu care se citea „Istoria Românilor“ a lui N. Iorga în provinciile alipite. Unul arată cum odată pe când se afla încă elev de seminar i s'a comunicat lui și colegilor că a sosit un transport de cartofi, pe cari urmează să-l ridice din gară. S'au dus elevii cu toții și s'au minunat tare când au observat că în saci cartofii se prezentau cam colțuroși. Abia mai târziu au înțeles că erau cărți și anume exemplare din „Istoria Românilor“.

D-l N. Iorga a fost și dânsul induioșat de această amintire. Ca o completare, a povestit epilogul trist al șireteniei. Un vameș ungar, care se interesă de cultura modernă a cartofilor, văzând cărți care aveau o copertă cu un titlu din această specialitate, a avut curiozitate să-i răsfoiască paginile. Nu mică i-o fi fost mirarea, când în locul vreunui cartof tăiat transversal sau longitudinal, a văzut chipul lui Mihai-Vodă sau Ștefan.

Povestirea aceasta, ca și altele amintite de vorbitori sau readuse în memorie de însuși profesorul, ne arată mai bine decât o caracterizare savantă rolul și răsunetul produs în suflete de N. Iorga. A fost hotărât un luptător conducător al armatei noastre culturale pentru nivelarea pământului, pe care mai apoi soldații noștri aveau să-l cucerească cu mult sânge.

S'au scris multe despre N. Iorga și în bine și în rău. Atât prietenii cât și adversarii săi nu vor putea trece însă peste savantul Iorga și peste animatorul mișcărilor noastre culturale și naționale din trecut.

Anul acesta o nouă invitație a venit să cinstească pe marele om. Rectorul universității din Roma l-a chemat să țină o conferință în Martie. N. Iorga se va duce. Cuvântul celei mai alese minți românești va săvârși pietre de uimire în lacul sufletesc al auditorilor italieni. Și știința românească va străluci din nou arătând puterea minții noastre de a pătrunde în tainele adânci ale firii omenești.

Scriind aceste rânduri, ce se adaugă la atâtea altele scrise de mulți, am năzuit numai să aducem umila noastră închinare aceluia ce luptă pe câmpurile literaturii noastre pentru idealul tradiționalismului scump nouă.

D. Gerariu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Primate la redacție :

CĂRȚI

G. G. Antonescu	Buletinul No. 2 al senin. Pedagogi teoretic	Casa Școaielor Buc. 1926
Gabriel Giurgea	Situația României de după război	" " Buc. 1926
Lucian Costin	Tălmăciri din liricii germ. Contemporani	Timișoara 1926
Mihail Gheneșcu	Luminășuri sufletești — versuri	Băilești 1926
Al. Popescu Teiegea	Rătăcirile lui Ion-Vancea — Roman	Craiova 1926
Măior Gh. Băgalescu	Antiquitas-Rediviva — Roman	Craiova 1926
Hart. P. Bengescu	Concert din muzică de Bach — Roman	București 1926
Lucian Coslin	Grăul Bănășean — Stueii și Cercetări	Timișoara 1926
Const. Moisil	Bulet. soc. Numismatice Române An. XXI 57-58	București 1926
Eug. Lovinescu	Istoria literat. Rom. Contemporane 2 vol.	București 1926
G. G. Antonescu	Un institut pedagogic român	București 1926
Sextil Pușcariu	Studii Istro-Române	București 1925
Ionel Teodoreanu	La Medeleni — holatul nestatornic — roman	București 1926
N. I. Herescu	Cartea cu lumină — versuri.	Craiova 1926
Ernst. Meumann	Sistemul Esteticilor — trad. Iosif Gabrea	Casa Școaielor Buc. 1926
N. Ghiulea	Școala Poporului — probleme sociale	Bib. Sămănăt Arad 1926
Paul I. Papadopol	Melodica limbii materne în liceu	Casa Școaielor 1925

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REVISTE, ZIARE.

<i>Transilvania</i> : Sibiu.	<i>Gândul Nostru</i> : Iași.
<i>Junimea literară</i> : Cernăuți.	<i>Orpheus</i> : București.
<i>Arhivele Oltenei</i> : Craiova.	<i>Viața Școlară</i> : Satu-Mare.
<i>Țara Noastră</i> : Cluj.	<i>Clipa</i> : București.
<i>Societatea de mâine</i> : Cluj.	<i>Zări Senine</i> : Bistrița Transilvania.
<i>Grafica Română</i> : Craiova.	<i>Convorbiri literare</i> : București.
<i>Adevărul Literar</i> : București.	<i>Făt frumos</i> : Suceava.
<i>Cultura poporului</i> : Cluj.	<i>Cosinzeana</i> : Cluj.
<i>Revista gen. a învățământ.</i> : București.	<i>Viața literară</i> : București.
<i>Ritmul vremii</i> : București.	<i>Banatul</i> : Timișoara.
<i>Ideia Europeană</i> : București.	<i>„Tinerimea Română”</i> : București.
<i>L'Europa orientale</i> : Roma-Italia.	<i>Școală Bănășeană</i> : Caransebeș.
<i>Libertatea</i> : Orăștie.	<i>Universul literar</i> : București.
<i>Gazeta oficială inspectorat</i> : Timișoara.	<i>Propilee literare</i> : București.

Redacția și Administrația : Turnu-Severin
Strada Decebal

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ești Datină, stăpâna noastră bună,
Ne logodești cu brazda de pământ,
Ne înfrățești cu gloria străbună
Ne ești, iubito, leagăn și mormânt.

TURNU-SEVERIN